

เมื่อธัญญาหารถูกผลาญสิ้น: อ่านโรคระบาดไวรัสและหายนภัยธรรมชาติใน นวนิยายวิทยาศาสตร์เรื่อง เดอะเดธออฟกราส (The Death of Grass)

ชัยยนต์ ทองสุขแก้ง¹

(Received: May 7, 2020; Revised: July 14, 2020; Accepted: July 30, 2020)

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาจินตนาการพิบัติภัยธรรมชาติในนวนิยายวิทยาศาสตร์เพื่อสำรวจองค์ประกอบของการสร้างวรรณกรรมวิทยาศาสตร์ในสถานการณ์ภัยพิบัติอันยากแก่การควบคุม เมื่อมนุษย์กลายเป็นสิ่งมีชีวิตที่ต้องแก่งแย่งทรัพยากรอาหารเพื่อเอาตัวรอดในนวนิยายเรื่องเดอะเดธออฟกราส (The Death of Grass) โดยจอห์น คริสโตเฟอร์ผู้เขียนจินตนาการสร้างภาพภูมิทัศน์อันเลวร้าย สภาพโรคระบาดไวรัสที่เกิดในรัฐฟิซที่ส่งผลต่อการอยู่รอดของสังคมมนุษย์อย่างน่าสะพรึงกลัว โดยผู้เขียนบทความนี้มุ่งพิจารณาแนวคิดความกลัวต่อระบบนิเวศ (Ecophobia) ของ Simon Estok (2009) อันเป็นผลกระทบจากภาวะคุกคามของไวรัสล้นสะท้อนความคิดเชิงนิเวศของผู้เขียนจอห์น คริสโตเฟอร์เอง โดยเฉพาะในยุคที่มีมนุษย์เป็นศูนย์กลาง (Anthropocene) ในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติหรือมองตนเองเป็นศูนย์กลางสรรพสิ่งโดยหลงลืมจริยธรรมทางสิ่งแวดล้อมไป ผู้เขียนบทความตั้งข้อสังเกต 2 ประการคือ ประการแรก ภาพหายนภัยธรรมชาติและ ความกลัวต่อระบบนิเวศ (Ecophobia) ในวรรณกรรมเป็นตัวแทนของภาพวันสิ้นโลก (Apocalypse) ในวัฒนธรรมตะวันตกผ่านสถานการณ์ไวรัสระบาดที่ผลาญธัญญาหารสิ้นได้อย่างไร ประการที่สอง ผู้เขียนมีแนวคิดหรือวิพากษ์กระแสสำนักเชิงนิเวศหรือจริยธรรมด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental ethics) ผ่านการสร้างโครงเรื่องภัยธรรมชาติโดยอาศัยข้อมูลหรือจินตนาการทางวิทยาศาสตร์อันนำไปสู่ข้อคิดหรือแม้กระทั่งเรียกได้ว่างานเขียนชิ้นนี้เป็นงานเขียนประเภทวรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ Ecocriticism ได้หรือไม่

คำสำคัญ: นวนิยายวิทยาศาสตร์ หายนภัยธรรมชาติ วันสิ้นโลก ความเกรงกลัวต่อระบบนิเวศ จริยธรรมทางสิ่งแวดล้อม

¹ อาจารย์ ดร. สาขาภาษาอังกฤษ ภาควิชาภาษาตะวันตกและภาษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม e-mail: chaiyon.t@msu.ac.th

When Grasses and Grains Were Ravaged: Reading the Viral Pandemic and Natural Disaster in Science Fiction, *The Death of Grass*

Chaiyon Tongsukkaeng²

Abstract

This paper examines the imagination of natural disaster in a science fiction (SF) in order to explore the elements and the representation of uncontrollable natural catastrophe when human beings struggle for food supplies to survive in *The Death of Grass*. John Christopher imagines the horrifying landscape of virus attack on grain crops which has a great impact on our society with a sense of fear. In this study, Simon Estok's idea of "ecophobia" (2009) is discussed in relation to the viral pandemic as a threat to humans and this study attempts to reveal Christopher's ecological consciousness. The novel setting is a focal point of the Anthropocene when humans become the center of exploitation and natural resources have been depleted without environmental ethics. This paper aims to; first, study the representations of the natural disaster and ecophobia in literature as an apocalyptic vision in western culture via the ravaging virus on grain crops. Second, it discusses the novelist's ecological awareness and environmental ethics embedded in the plot of natural catastrophe based on facts and imagination of SF which can be regarded as ecocritical writing.

Keywords: Science Fiction, Natural Disaster, Apocalypse, Ecophobia, Environmental Ethics

² Lecturer, Department of Western Languages and Linguistics, Faculty of Humanities and Social Sciences. Mahasarakham University. e-mail: chaiyon.t@msu.ac.th

บทนำ

นวนิยายวิทยาศาสตร์ (Science Fiction) เป็นวรรณกรรมที่นำเสนอเนื้อหาและจินตนาการของโลกที่อิงอยู่กับหลักวิทยาศาสตร์โดยเชื่อมโยงกับข้อเท็จจริง ทฤษฎีและสมมุติฐานเหตุการณ์อันอาจเกิดขึ้นกับมนุษย์ วิวัฒนาการของเทคโนโลยีเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้จินตนาการของนักเขียนในนวนิยายวิทยาศาสตร์เฟื่องฟู จากการปฏิวัติอุตสาหกรรมในคริสต์ศตวรรษที่ 18-19 เป็นต้นมา (อาทิ *Frankenstein*, 1818 by Mary Shelley) นักเขียนหลายคนได้สร้างภาพของโลกอันก้าวหน้าด้วยประดิษฐ์กรรมทั้งทางกายภาพและความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ นวนิยายวิทยาศาสตร์อาศัยการค้นคว้าทั้งในศาสตร์ประยุกต์และศาสตร์บริสุทธิ์ได้แก่ ฟิสิกส์ เคมี ชีววิทยา ดาราศาสตร์ วิศวกรรม เป็นต้น ดังภาพปรากฏของนวนิยายวิทยาศาสตร์อาทิ การเดินทางไปยังอวกาศ การค้นพบดาวเคราะห์ มนุษย์ต่างดาวบุกโลก (*The War of the Worlds*, 1897 by H. G. Well) การแทนที่มนุษย์ของหุ่นยนต์และเครื่องจักรสมองกล นอกจากนี้สิ่งที่พบเห็นได้บ่อยครั้งในนวนิยายวิทยาศาสตร์คือ หายนภัยธรรมชาติ (Fiction of Natural Catastrophe) ที่คร่าชีวิตผู้คนมหาศาล ประเภทของนวนิยายเฉพาะดังกล่าวนี้มุ่งนำเสนอธรรมชาติ สภาพแวดล้อมหรือระบบนิเวศที่สั่นคลอน คุกคาม และเป็นอันตรายต่อการสูญพันธุ์ของสรรพสิ่งและความอยู่รอดของมนุษย์

ในการอ่านนวนิยายวิทยาศาสตร์ประเภทภัยธรรมชาตินั้นมีความเชื่อมโยงกับแนวคิดที่เกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเลี่ยงไม่ได้ นักปรัชญาธรรมชาติ ลอเรนซ์ บิวเอลล์ (Buell, 1995) กล่าวถึงลักษณะของงานเขียนธรรมชาติ (Nature Writing) ว่าในวรรณกรรม นอกเหนือจากการนำเสนอสิ่งที่มีชีวมนุษย์ให้โดดเด่นที่เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ธรรมชาติแล้ว ความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมถือเป็นสิ่งสำคัญที่เราควรพิจารณาถือเป็นหลักจริยธรรมในการใช้ประโยชน์หรืออยู่ร่วมกับธรรมชาติ (“Human accountability to the environment is part of the text’s ethical orientation.”, 7) ดังนั้นในการสร้างนวนิยายหายนภัยธรรมชาติมีลักษณะที่น่าสะพรึงกลัวด้วยภาพการทำลายล้างหรือการกลับมาแก้แค้นของธรรมชาติแวดล้อมราวกับวันสิ้นโลก (Apocalypse) ตามความเชื่อในศาสนาต่างๆ จึงเป็นการสะท้อนสำนึกเชิงนิเวศของผู้แต่ง การจินตนาการธรรมชาติเป็นศัตรูคุกคามมนุษย์สื่อนัยยะถึงความกลัวและความไม่สามารถควบคุมสิ่งแวดล้อมรอบตัวของเราได้ ดังที่เคท โซเปอร์ (Soper, 1995) กล่าวไว้ในหนังสือ *What is Nature?* ว่า ความสัมพันธ์ดังกล่าวจึงเปรียบธรรมชาติเสมือนทั้งมิตรและศัตรู “Nature, friend, and foe.”, 71) สิ่งหนึ่งที่ผู้เขียนบทความนี้ตระหนักเมื่อพินิจนวนิยายตัวบทเรื่อง *The Death of Grass* คือวรรณกรรมเรื่องนี้มีความสำคัญทางสิ่งแวดล้อมอย่างไร การที่ผู้เขียนมองความเป็นไปได้ของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่อาจนำไปสู่ทุกขภัยหรือภัยพิบัติธรรมชาติได้ดังที่ Darin Pradittatsanee ได้ตั้งข้อสังเกตต่องานเขียนธรรมชาติไว้ในหนังสือ *พินิจปัญหาสิ่งแวดล้อมผ่านมุมมองวรรณกรรมอเมริกันร่วมสมัย* (2016) ว่า “ตัวบทนำเสนอประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบันรวมทั้งความสัมพันธ์ของมนุษย์กับธรรมชาติแวดล้อมและปัญหาดังกล่าวอย่างไร” (31) คำถามนี้มีทิศทางเดียวกันกับผู้วิจัยบทความนี้ ทว่าความน่ากลัวของสภาพแวดล้อมที่เกิดจากโรคไวรัสระบาดและพัฒนาการความคิดและอารมณ์ ตลอดจนศีลธรรมของตัวละครที่เป็นผลมาจากการการเอาตัวรอดจากพิบัติภัยธรรมชาติถือเป็นเป้าหมายปลายทางของการวิเคราะห์วรรณกรรมและการวิพากษ์เป้าหมายในบทความนี้ลำดับต่อไป

นักเขียนนวนิยายวิทยาศาสตร์ประเภทภัยธรรมชาติมักจะจินตนาการหรือเลียนแบบเหตุการณ์จริงที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ที่นำมาซึ่งความสูญเสีย บางครั้งผู้เขียนนำเสนอพิบัติภัยที่เกิดจากน้ำมือมนุษย์ได้แก่ การทำลายล้างของระเบิดปรมาณูนิวเคลียร์ แต่สิ่งที่พบมากกว่าคือปรากฏการณ์ธรรมชาติที่เกิดขึ้นเองและผลพวงสู่มนุษย์ อาทิ ภูเขาไฟระเบิด คลื่นยักษ์สึนามิ มหาพายุ อุทกภัย ภัยแล้ง ศัตรูพืชทำลาย สัตว์ป่าคร่าชีวิตผู้คนทั้งบน

บกและในน้ำ สภาวะโลกร้อน (Climate Change) ที่ทำให้ภูเขาน้ำแข็งในขั้วโลกละลาย ทรัพยากรอาหารและน้ำขาดแคลน หรือแม้แต่ไวรัสคุกคามหรือโรคระบาด (Pandemic) ทั้งที่ส่งผลโดยตรงกับมนุษย์และพืชหรือสิ่งมีชีวิตประเภทอื่น ภัยธรรมชาติหรือหายนะทางสิ่งแวดล้อมส่งผลต่อความมั่นคงของมนุษย์โดยตรง กล่าวคือความปลอดภัยในร่างกายและความมั่นคงทางอาหารหรือที่อยู่อาศัย ซึ่งภัยคุกคามดังกล่าวนำไปสู่การต่อสู้ดิ้นรนเอาตัวรอด สร้างความโกลาหลในสังคม และนโยบายของรัฐในการจัดการรับมือกับความเสี่ยงอันตรายและความปลอดภัยนั้นซึ่งนำไปสู่ความท้าทายทางศีลธรรมของมนุษยชาติผ่านกลวิธีการเล่าเรื่องวรรณกรรมในภาวะคับขัน อาจกล่าวได้ว่าวรรณกรรมวิทยาศาสตร์ประเภทหายนภัยเป็นตัวแทนของธรรมชาติที่ผู้แต่งเรียกร้องให้มนุษย์หันมาพิจารณาบทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับระบบนิเวศดังที่ Phacharawan Boonpromkul (2019) ได้ตอบโต้มุมมองภายนอกสาขามนุษยศาสตร์ที่กล่าวหาว่างานวรรณกรรมที่นำเสนอเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องแต่งเน้นเรื่องราวธรรมชาติสวยงาม หิวหาหรือวิกฤตสิ่งแวดล้อมที่สยดสยองเกินจริง ทว่า “งานวรรณกรรมต้องการพยายามต่อรองอำนาจกับงานเขียนประเภทอื่นในเชิงหลักการ ข้อมูลและองค์ความรู้อยู่ตลอดเวลา” (402-403) เมื่อพิจารณาโรคระบาดเช่นไข้หวัดซาร์หรือไวรัสCOVID19ระบาดในปัจจุบันปี ค.ศ.2020 เราจะเห็นได้ว่าวรรณกรรมวิทยาศาสตร์หายนภัยธรรมชาติไม่ได้ห่างไกลจากความเป็นจริงเสียทีเดียวดังจะเห็นได้จากนวนิยายในบทความนี้

เดอะเดธออฟกราส (The Death of Grass) เป็นนวนิยายวิทยาศาสตร์แนวพิบัติภัยธรรมชาติ โดยนักเขียนอังกฤษ จอห์น คริสโตเฟอร์ (John Christopher) (นามปากกา) หรือชื่อจริงคือ ซามูเอล ยูด (Samuel Youd) ในปี ค.ศ. 1956 ซึ่งตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ The Saturday Evening Post และต่อมาถูกผลิตเป็นภาพยนตร์ในชื่อ No Blade of Grass (1970) โครงเรื่องว่าด้วยเชื้อไวรัสที่ทำลายพืชตระกูลหญ้า ข้าวหรือธัญญาหาร เมล็ดพันธุ์ทั้งหลายโดยเริ่มแพร่เชื้อในจีนไปทั่วทวีปเอเชียและขยายข้ามพรมแดนไปยังยุโรป ทั้งนี้ตัวละครหลักสองพี่น้องที่เติบโตในชนบทอังกฤษและในเมืองลอนดอนเป็นตัวนำเรื่อง ในระหว่างที่ผู้คนเกิดความโกลาหล ความหายนะ การขาดแคลนอาหาร และปล้นสดมภ์ ฆ่าข่มขืน จี้ชิงทรัพย์เพื่อแก่งแย่งทรัพยากรเพื่อในกลุ่มของตัวเองรอดจากวิกฤตนี้ไปสู่ภาวะคุกคามจากสภาพแวดล้อมธรรมชาติโดยที่รัฐไม่สามารถควบคุมการแพร่ของไวรัสดังกล่าวและท้ายที่สุดได้รับเองมีแผนจะทำลายประชาชนส่วนหนึ่งด้วยการปิดเมืองเพื่อระเบิดทำลายและรักษาประชาชนบางส่วนไว้ นวนิยายเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นหายนภัยธรรมชาติที่ปลดปล่อยศีลธรรมของมนุษย์จนถึงจุดตกต่ำที่ใช้สัญชาตญาณดิบไม่ต่างจากสัตว์ การฆ่าล้างมนุษย์ด้วยกันเอง การข่มขืน การปล้นสดมภ์และกำจัดคู่ต่อสู้ผู้แสวงหาทางรอดคนอื่นๆในภาวะวิกฤตอาหารเปิดเผยให้เห็นความป่าเถื่อนของมนุษย์ที่เปราะบางและเห็นแก่ตัวเพื่อเอาตัวรอด

นวนิยายวิทยาศาสตร์กับแนวคิดภาวะความกลัวต่อนิเวศ Ecophobia

นวนิยายวิทยาศาสตร์ดังที่เราทราบคือ จินตนาการเพื่อเสาะแสวงหาความรู้ การประดิษฐ์คิดค้นและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี นักเขียนนวนิยายประเภทนี้มักจะนำเสนอการสำรวจโลกนอกเหนือจากมนุษย์อาศัยในจักรวาลหรือการคุกคามจากมนุษย์ต่างดาว ในหนังสือ The History of Science Fiction (2006) อัดัม โรเบิร์ตส์ (Adam Roberts) อ้างถึง ดาร์โก ซูวิน (Suvin, 1988) ให้นิยามนวนิยายวิทยาศาสตร์ไว้ว่าเชื่อมโยงระหว่างความแปลกแยกและความคิดซึ่งนำไปสู่จินตนาการของผู้เขียนที่แตกต่างจากสภาพแวดล้อมที่

เป็นจริง³ ในขณะที่เดเมียน บรอดเริก (Broderick, 1995) อธิบายไว้ว่านวนิยายประเภทดังกล่าวสะท้อนความเปลี่ยนแปลงทางความรู้ วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ซึ่งกำเนิดขึ้นตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 19 ในสมัยปฏิวัติอุตสาหกรรมเมื่อมีการผลิต การจำหน่าย การบริโภคและการกำจัดของเสีย (ดูโรเบิร์ตส์) ในขณะที่ อัดัม โรเบิร์ตส์ (Robert, 2006) เองตีความวรรณกรรมประเภทนี้ว่านอกเหนือจากวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีดังที่เรานำมาใช้ประโยชน์แล้ว เทคโนโลยีในความหมายของนักปรัชญามาร์ติน ไฮเดกเกอร์ยังสื่อความถึง การนิยามโลก (enframing the world) หรือการเปิดเผยถึงคุณค่าของทรัพยากรที่เรามีแล้วนำมาใช้ประโยชน์ดังนั้นภาพที่เราจินตนาการเมื่ออ่านนวนิยายประเภทนี้คือ หุ่นยนต์ กลไก และเทคโนโลยีอันล้ำยุคกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อนประโยชน์สูงสุดของมนุษย์

อย่างไรก็ตามนักเขียนจำนวนหนึ่งที่สนใจพิบัติภัยธรรมชาติซึ่งมีประวัติศาสตร์ยาวนานและใกล้ชิดกับมนุษย์ นักวิจารณ์เชิงนิเวศแพทริก ดี เมอร์ฟี (Patrick D. Murphy) กล่าวในหนังสือ *The Routledge Companion to Science Fiction* (2011) ว่า นวนิยายวิทยาศาสตร์ที่เน้นธรรมชาติมักจะนำเสนอภาพเหตุการณ์หลังวันโลกาวินาศ (Post-apocalyptic vision) เพื่อสื่อถึงการแก้แค้นของธรรมชาติ นักเขียนกลุ่มนี้มองธรรมชาติเสมือนภาวะคุกคามต่อสังคมมนุษย์ที่ไม่สามารถควบคุมธรรมชาติตามแนวคิดที่ยึดมนุษย์เป็นศูนย์กลางของโลก (Anthropocentrism) แบบเดิมได้อีกต่อไป แนวคิดเรื่อง Anthropocene หรือ *มานุษยสมัย* (สำนวนแปลผู้เขียน) อ้างถึง ช่วงเวลาที่มนุษย์สร้างผลกระทบต่อโลกใบนี้อย่างรวดเร็วและมีนัยสำคัญ แนวคิดนี้เริ่มต้นเมื่อนักธรณีวิทยา พอล ครูทเซน (Paul Crutzen, 2000) ตั้งคำถามกับความเปลี่ยนแปลงด้านลบต่อระบบนิเวศที่เกิดขึ้นโดยมนุษย์ในตลอดช่วงระยะเวลาประวัติศาสตร์ธรรมชาติของโลกใบนี้ (ดู Castree, 2014) ซึ่งการพิณิจแนวคิดมานุษยสมัยเป็นการรื้อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อทบทวนความสมดุลและจะนำไปสู่ความยั่งยืนในอนาคต ผลกระทบต่อธรรมชาติเริ่มมีการสังเกตความเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศ (Climate Change) ที่แปรปรวนอย่างรุนแรง ในด้านงานวรรณกรรมที่สะท้อนปัญหาดังกล่าว แท้จริงแล้วกระแสนวนิยายวิทยาศาสตร์แนวหายนภัยธรรมชาติได้เริ่มต้นมาตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง โดยผู้เขียนตั้งคำถามกับการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติซึ่งขาดการคำนึงถึงจริยธรรมทางสิ่งแวดล้อม (Environmental Ethics) ที่รวมถึงสิ่งมีชีวิตอื่นนอกเหนือจากมนุษย์ในคุณค่าและความสัมพันธ์ในระบบนิเวศที่เชื่อมโยงกันอย่างเหนียวแน่น

จากที่สังคมทั่วโลกได้เผชิญกับหายนภัยธรรมชาติที่เป็นอยู่ในศตวรรษที่ 21 กล่าวคือ ไวรัสระบาด COVID19 ที่คร่าชีวิตผู้คนจำนวนมหาศาลและยังไม่สามารถค้นคว้ารักษาโรคได้นั้น นำไปสู่ความตระหนักสะพรึงกลัวสภาพแวดล้อมธรรมชาติคุกคามที่เราไม่สามารถควบคุมได้ วิกฤตธรรมชาติที่เคยเกิดขึ้นมาก่อนแล้วได้แก่ คลื่นยักษ์สึนามิในญี่ปุ่นในปี ค.ศ.2011 มีความเสียหายไม่น้อยไปกว่าวิกฤตคลื่นยักษ์ในเอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในปี ค.ศ.2004 ในขณะที่หลังจากนั้นหนึ่งปีพายุเฮอริเคนแคทรีนาถล่มรัฐนิวออลีนส์ ประเทศสหรัฐอเมริกาสร้างความเสียหายอย่างหนักสร้างความหวาดหวั่นในมหันตภัยธรรมชาติยิ่ง ในปี ค.ศ.2016 เชื้อราระบาดหนักในทุ่งข้าวภูมิภาคเอเชียใต้โดยเฉพาะประเทศบังกลาเทศเป็นครั้งแรกซึ่งนายแดเนียล โครลล์ (Daniel Croll) ผู้เชี่ยวชาญในการรับมือเชื้อราดังกล่าวจากประเทศบราซิลกล่าวเตือนถึงผลกระทบความอดอยากที่อาจจะเกิดขึ้นในประเทศไทย ฟิลิปปินส์ และเวียดนามซึ่งต้องตั้งรับโรคพืชดังกล่าว⁴

³ For Suvin, SF offers “a literary genre or verbal construct whose necessary and sufficient conditions are the presence and interaction of estrangement and cognition, and whose main device is the imaginative framework alternative to the author’s empirical environment, p.37”, cited in Roberts, p.1)

⁴ <https://www.nature.com/news/devastating-wheat-fungus-appears-in-asia-for-first-time-1.19820>

โรบิน มอริส คอลลิน (Collin, 2006) ตั้งข้อสังเกตว่าจินตนาการภาพทฤษฎีภัยอันเกิดจากธรรมชาติในวรรณกรรมวิทยาศาสตร์สะท้อนให้เห็นถึงภาพวันสิ้นโลก (Apocalypse) ตามความเชื่อทางวัฒนธรรมในคริสต์ศาสนาจากพระคัมภีร์ *The Book of Revelation* ซึ่งชี้ให้เห็นคำพยากรณ์ของผลที่เกิดจากการทำลายธรรมชาติและจุดจบของมนุษยชาติ ดังนั้นนวนิยายวิทยาศาสตร์ในศตวรรษที่ 20 จึงตั้งคำถามกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในโลกสมัยใหม่ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

การนำเสนอภาพสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติในวรรณกรรมวิทยาศาสตร์อย่างน่าสะพรึงกลัวเสมือนภาวะคุกคามชีวิตและความปลอดภัยของมนุษย์สะท้อนปัญหาทางจริยธรรมทางสิ่งแวดล้อมที่นักเขียนจำนวนมากพยายามวิพากษ์ความสัมพันธ์อันบิดเบี้ยวนี้ ความน่ากลัวของภาวะแวดล้อมดังกล่าวในบทความนี้สามารถอธิบายได้ด้วยแนวคิดภาวะความกลัวต่อนิเวศ (Ecophobia) ในทางจิตวิทยาแล้ว Ecophobia หมายถึงความกลัวต่อสภาพแวดล้อมบ้าน (“the fear of one’s home surroundings”, Collinsdictionary, website)⁵ ซึ่งผู้ป่วยอาจเกิดความทรงจำกับสิ่งของหรือเหตุการณ์ที่ทำให้เกิดความกลัว อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาภาวะความกลัวผ่านมุมมองวรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ (Ecocriticism) แล้ว Ecophobia ในมุมมองของนักวิชาการชื่อไซมอน เอสท็อก (Simon Estok) ในบทความชิ้นสำคัญได้สร้างมโนทัศน์ด้านวรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศและกระตุ้นจริยธรรมทางสิ่งแวดล้อมโดยพิจารณาความกลัวของมนุษย์ที่จะสูญเสียการควบคุมระบบนิเวศในบทความ *Theorizing in a Space of Ambivalent Openness: Ecocriticism and Ecophobia* (2009) ซึ่งนิยามความกลัวต่อนิเวศไว้ว่า

Ecophobia is an irrational and groundless hatred of the natural world, as present and subtle in our daily lives and literature as homophobia and racism and sexism. It plays out in many spheres; it sustains the personal hygiene and cosmetics industries (which cites nature’s “flaws” and “blemishes” as objects of their work); it supports city sanitation boards that issue fines seeking to keep out “pests” and “vermin” associated with municipal mentalities with long grass;... it is about power and control; it is what makes looting and plundering of animal and nonanimal resources possible. (208)

เห็นได้ชัดว่าเอสท็อคมองความกลัวต่อนิเวศแวดล้อมของมนุษย์ผ่านความพยายามในการควบคุมเพื่อจัดสรร ทรัพยากรธรรมชาติด้วยมุมมองที่เป็นอื่น หากผู้อ่านพิจารณาจินตนาการในวรรณกรรมวิทยาศาสตร์ที่แสดงภาพธรรมชาติสิ่งแวดล้อมอันโหดร้ายและอันตรายต่อความปลอดภัยของมนุษย์ จะเห็นว่าผู้เขียนสื่อถึงความกลัวที่จะสูญเสียการควบคุมธรรมชาติเพื่อประโยชน์ของมนุษย์เอง นอกจากนี้เอสท็อกได้โยงถึงงานเขียนของอัลโด ลีโอโพลด์ (Aldo Leopold) ที่กล่าวถึงจริยธรรมต่อผืนดิน (*The Land Ethic*, 1949) และหนังสือเล่มสำคัญที่ว่าด้วยสิทธิสัตว์ของปีเตอร์ ซิงเกอร์ (Peter Singer) *Animal Liberation: A New Ethics for our Treatment of Animals* (1975) ที่ต้องการปฏิบัติปรัชญาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสัตว์โดยเขาต้องการให้ลดความรุนแรงและการทารุณกรรมสัตว์ โดยเฉพาะการวิพากษ์แนวคิด Speciesism ที่เชื่อว่าเผ่าพันธุ์มนุษย์อยู่สูงสุดและมีความสำคัญเหนือสิ่งมีชีวิตอื่น แนวคิดเหล่านี้สะท้อนให้เห็นความต้องการควบคุมและทัศนคติต่อธรรมชาติที่กลับกลายเป็นภาวะคุกคามหรือศัตรูต่อมนุษย์ อาทิ ความอดอยากจากปัญหาภัยแล้ง อุทกภัย

⁵ <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/ecophobia> Retrieved on 22/04/2020

วาทภัย ภาวะโลกร้อนหรือหายนภัยธรรมชาติอื่นๆ ในที่นี้ภาวะความกลัวต่อบ้านหรือนิเวศจึงกินความหมายรวมถึงสิ่งแวดล้อมที่แสดงให้เห็นในงานวรรณกรรมวิทยาศาสตร์ดังกล่าวถึงต่อไปเชื่อมโยงกับภาพวันสิ้นโลก

ความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมและภาวะความกลัวต่อนิเวศซึ่งปรากฏในจินตนาการวรรณกรรมวิทยาศาสตร์สะท้อนให้เห็นถึงความเสื่อมถอยทางสภาพแวดล้อมปัจจุบัน ปัญหามลภาวะ สารเคมี น้ำเสียจากครัวเรือนและภาคอุตสาหกรรมที่เกิดจากการพัฒนาสังคมสมัยใหม่นำไปสู่คำถามต่อบทบาทของวัฒนธรรมมนุษย์กับความรับผิดชอบต่อโลกธรรมชาติที่เราควรพึงพาอาศัยกัน นักปรัชญาสิ่งแวดล้อมชาวอเมริกันลอเรนซ์ บิวเอล (Lawrence Buell) ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับงานเขียนทางสิ่งแวดล้อมที่นำเสนอภาพจุดจบแห่งอารยธรรมมนุษย์ว่าเป็นผลพวงจากวัฒนธรรมการพัฒนาของเราเอง ในหนังสือ *The Environmental Imagination: Thoreau, Nature Writing, and the Formation of American Culture* (1995) เขากล่าวว่า ภาพหายนภัยวันสิ้นโลกเป็นอุปลักษณ์ของวาทกรรมทางสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏในตัวบททางศาสนาซึ่งมีความสำคัญยิ่งกับมนุษยชาติ (25) ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่านวนิยายวิทยาศาสตร์ประเภทพิบัติภัยธรรมชาติเป็นภาพสะท้อนหนึ่งของปัญหาการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไร้จริยธรรมของมนุษย์ อนึ่งการจินตนาการความกลัวต่อบ้านหรือสิ่งแวดล้อมในระบบนิเวศของเราเกิดจากการตั้งคำถามเพื่อวิพากษ์บทบาทของมนุษย์ในคราวที่ไม่สามารถควบคุมธรรมชาติและวรรณกรรมเหล่านี้สร้างสภาพแวดล้อมให้เป็นตัวละครหลักเพื่อเตือนใจมนุษย์ให้กลับมาองความสัมพันธ์อันบิดเบี้ยวที่เปิดเผยให้เห็นศีลธรรมอันถดถอยที่มนุษย์มีต่อธรรมชาติสิ่งมีชีวิตอื่นๆ และต่อมนุษย์ด้วยกันเอง

โรเบิร์ต แม็คฟาร์เลน (Macfarlane, 2009) ตั้งข้อสังเกตและเปรียบเทียบเหตุการณ์ในนวนิยาย *The Death of Grass* ซึ่งโรคไวรัสระบาดในพืชตระกูลข้าวกับภาวะโรคระบาดจริงในประเทศยูกันดา ในทวีปแอฟริกาในปี ค.ศ. 1999 เมื่อเกิดโรคสนิมราที่ลำต้นข้าวสาธิตทำให้ต้นข้าวไม่สามารถดูดสารอาหารมาหล่อเลี้ยงเมล็ดได้ และการเก็บเกี่ยวผลผลิตในปีนั้นแทบไร้ผล โรคระบาดในข้าวสาธิตลุกลามไปทั่วภูมิภาคทั้งประเทศเคนยาในปี ค.ศ. 2001 เอธิโอเปียในปี 2003 และเยเมนและปากีสถานในปี 2007 (v) ตามลำดับ ลักษณะการสร้างโครงเรื่องนวนิยายให้เป็นมโนทัศน์ธรรมชาติโรคระบาดในอาหารนั้นอาจเรียกได้ว่าเป็นวรรณกรรมประเภทหายนภัยทางนิเวศ (Eco-apocalypse) ซึ่งส่งผลให้ที่ถูกกดทับคือสิ่งแวดล้อมธรรมชาติกลับมาแก้แค้น (“a vision of nature’s revenge for its sustained mistreatment – a return of the repressed”, (vi) ทั้งนี้ แม็คฟาร์เลนพิจารณาการที่ จอห์น คริสโตเฟอร์ปูเรื่อง *The Death of Grass* ในตอนต้นด้วยสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากน้ำมือมนุษย์อาทิ การผลิตและบริโภคที่มากขึ้นมายาวนานหลายปี การเพาะปลูกพืชเชิงเดี่ยว การใช้สารเคมีกำจัดวัชพืชและแมลงที่เกินอัตรากำหนดปลอดภัย หรือการใช้สารเคมีเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร สิ่งเหล่านี้ล้วนส่งผลต่อแนวคิดจริยธรรมทางสิ่งแวดล้อมที่ผู้เขียนนำเรื่องไปสู่ภาวะคุกคามจากธรรมชาติที่ทำให้มนุษย์ต้องเข่นฆ่ากันเองเพื่อความอยู่รอด

แนวทางการเขียนเรื่องเล่าวิทยาศาสตร์ประเภทภาวะคุกคามจากธรรมชาติก่อให้เกิดความเกรงกลัวภัยพิบัติทางนิเวศนั้นปรากฏขึ้นในช่วงกลางศตวรรษที่ 20 โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานเขียนที่นำเสนอภาพของพืชพรรณที่เติบโตแปลกวิปริตและคุกคามความปลอดภัยของมนุษย์ที่เรียกว่า floral apocalypse ในนวนิยายของวอร์ด มัวร์ (Ward Moore, 1947) ชื่อ *Greener Than You Think* เมื่อตัวละครหลักใช้สารเคมีฉีดพ่นสนามหญ้าในลอสแอนเจลิสและหญ้าเหล่านั้นก็งอกงามอย่างรวดเร็วอย่างไร้การควบคุมจนคุกคามแผ่ขยายไปทั่วมหานคร หญ้าเหล่านั้นทั้งสูงและหนาที่บ่งเป็นอุปสรรคต่อการกำจัดให้หมดสิ้น นวนิยายเช่นนี้สะท้อนมุมมองของนักเขียนที่มีความกังวลในการใช้สารเคมีกำจัดวัชพืช แมลงรบกวนและปุ๋ยเร่งการเจริญเติบโต ในขณะที่วรรณกรรมอีกเรื่องได้นำเสนอภาพความเสื่อมโทรมของธรรมชาติ ในงานเขียนสารคดี *Silent Spring* (1962)

ราเชล คาร์สัน (Rachel Carson) ถือเป็นนักสิ่งแวดล้อมบุคคลสำคัญที่ตีแผ่ปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยการใช้นิยายในสหรัฐอเมริกา หนังสือเล่มดังกล่าวถือเป็นจุดเริ่มต้นในการตั้งคำถามกับสังคมต่อจริยธรรมที่มนุษย์พึงมีกับสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ บนโลกใบนี้ ในช่วงต่อมาไม่นานในปี 1965 นักเขียนโรมัส ดิช (Thomas Disch) ได้ตีพิมพ์นวนิยายเรื่อง *The Genocides* เพื่อนำเสนอจินตนาการของพืชประหลาดสปีชีส์ต่างถิ่นที่สูบกินน้ำบนผิวโลกแทบหมดสิ้น ด้วยความสูงถึง 600 ฟุต พืชประหลาดนั้นขับให้มนุษย์ต้องกลายเป็นผู้อาศัยเสมือนหนึ่งหนอนแมลงอาศัยในผลไม้ อาจกล่าวได้ว่า จอห์น คริสโตเฟอร์เขียนนวนิยาย *The Death of Grass* ขึ้นเพื่อวิพากษ์ปัญหาการใช้ทรัพยากรของมนุษย์อันขาดความสมดุล ภาวะอาหารขาดแคลนที่เกิดจากโรคเชื้อไวรัสระบาดเป็นเสมือนอุปลักษณ์ในความสัมพันธ์อันบิดเบี้ยวระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมซึ่งจะกล่าวโดยละเอียดในลำดับต่อไป

หายนภัยธรรมชาติกับจริยธรรมทางสิ่งแวดล้อม

นวนิยายวิทยาศาสตร์ที่นำเสนอพิบัติภัยธรรมชาติ เรื่อง *The Death of Grass* สะท้อนความกลัวต่อสภาวะคุกคามของสภาพแวดล้อมธรรมชาติ โดยจอห์น คริสโตเฟอร์วิพากษ์ความไม่สมดุลในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติของมนุษย์โดยการสร้างภาวะคุกคามต่อระบบนิเวศมนุษย์ผ่านไวรัส Chung-Li ซึ่งทำลายพืชพรรณธัญญาหารตระกูลข้าว อาทิ ข้าวสาลี ข้าวโอ๊ต ข้าวบาร์เลย์ ข้าวโพดและข้าวเมล็ดสายพันธุ์อื่นๆ จากจุดกำเนิดที่ประเทศจีน ไวรัสชนิดนี้ได้แพร่กระจายไปยังภาคพื้นเอเชียทั้งตะวันออกไกล เอเชียใต้และตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ จีน ฮองกง ญี่ปุ่น อินเดีย ฟิลิปปินส์ พม่าล้วนได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงด้วยภาวะการขาดแคลนอาหารเพราะไวรัสดังกล่าวทำลายข้าวซึ่งอยู่ในตระกูล *Gramineae* สัตว์เลี้ยงที่ต้องอาศัยหญ้าและข้าวล้มอาทิวัวควาย ม้า แกะตายจำนวนมาก ท้องทุ่งกลายเป็นสีน้ำตาลไร้ซึ่งชีวิตเหมือนที่เคยเป็น มากไปกว่านั้นความเสียหายและความน่าสะพรึงกลัวของไวรัสระบาดในข้าวข้ามพรมแดนจากเอเชียไปยังยุโรปในระยะเวลาโคร่งเรื่องราวหนึ่งปี จะเห็นได้ว่า ภาวะการขาดแคลนอาหารที่ทำให้ผู้คนอดตายจำนวนมหาศาลนี้ไม่ได้เป็นเพียงโรคระบาดท้องถิ่นแต่แพร่ออกไปถือเป็นภัยพิบัติระดับโลก แม้ว่าในเรื่อง รัฐบาลจีนได้มีความพยายามทดลองให้เกิดการสร้างสารต้านไวรัส แต่ก็ไม่เป็นผล มีการกำหนดระดับความรุนแรงของการทำลายพืชพรรณตระกูลข้าวนี้ถึง 6 ระดับ ในนวนิยายเรื่องนี้ไวรัสอยู่ในระดับ 5 ซึ่งเกรงว่าอาจมีการกลายพันธุ์ไปทำลายพืชอาหารอื่นๆ เช่น พืชตระกูลมันฝรั่งและพืชหัวใต้ดินอื่นๆ ซึ่งเป็นทางรอดสุดท้าย

ประเด็นหลักที่บทความนี้มุ่งพิจารณาคือ การสร้างภาพหายนภัยธรรมชาติผ่านภาวะความกลัวต่อนิเวศและจริยธรรมทางสิ่งแวดล้อมที่ผู้เขียนพยายามส่งถึงผู้อ่าน ลักษณะของ Apocalyptic vision หรือภาพหายนะวันสิ้นโลกปรากฏให้เห็นตลอดเรื่องตั้งแต่ที่ตัวละครหลักคือ จอห์น คัสแทนซ์ (John Custance) ผู้นำกลุ่มเดินทางที่ประกอบด้วยแอนน์ (Ann) ผู้เป็นภรรยาและลูกสองคนคือ เดวี (Davey) และแมรี่ (Mary) รวมทั้งเพื่อนสนิทที่เป็นเจ้าหน้าที่รัฐของอังกฤษชื่อโรเจอร์ (Roger) กับโอลิเวีย Olivia และลูกชายสตีฟ (Steve) อีกทั้งครอบครัวของ เพอร์รี่ (Pirrie) และ มิลลิเซนท์ (Millicent) เจ้าของร้านขายอาวุธปืน ทั้งนี้นวนิยายเปิดเรื่องด้วยภาพบรรยายตามขนบวรรณกรรมท้องทุ่ง Pastoral ซึ่งย้อนกลับไปอดีตเมื่อจอห์นและเดวิดพี่ชายเดินทางไปยัง Blind Gill หุบเขาในเขตเวสต์มอร์แลนด์ทางตอนเหนือของอังกฤษ ผู้เขียนวาดภาพอันสวยงามของชนบทอังกฤษโดยมีแม่ของลูกชายทั้งสองที่มองอนาคตทั้งคู่โดยจอห์นสนใจที่จะเป็นวิศวกรและเดวิดรักและอยากเป็นชาวไร่ แม่น้ำ Lepe ที่ไหลผ่านหุบเขาเป็นฉากหลังให้ถึงความสงบสุขและปลอดภัยจากอันตรายและความวุ่นวายในเมือง เดวิดผู้ที่เป็นเสมือนตัวแทนของชาวไร่ที่หวงแหนและผูกพันกับผืนดินของเขาและผู้

แต่ก็นำพาเรื่องเล่าไปสู่ความท้าทายเมื่อมีข่าวการแพร่ระบาดของไวรัสต้นข้าวและพวกเขาสังเกตเห็นหญ้าในทุ่งเริ่มเหี่ยวตายเป็นสีน้ำตาล ความหวาดหวั่นต่อการขาดแคลนอาหารและการอดตายจึงได้เริ่มขึ้น

ภาพแรกที่ปรากฏเห็นผ่านจินตนาการความน่าสพรึงกลัวของธรรมชาติคือ จอห์นและเดวิดวิเคราะห์สภาพสถานการณ์ภัยพิบัติรุนแรงนั้นในฮ่องกงและเปรียบเทียบความเสียหายที่มนุษย์พยายามหนีตายจากไวรัสระบาดและความอดอยากนั้นราวกับสภาพของกาฬโรคในกระต่ายที่ประเทศออสเตรเลีย (rabbit plague) ตัวละครบรรยายภาพการหนีตายอย่างน่าเวทนาดังว่า

Wire-netting fence ten feet high, and rabbits – hundreds, thousands of rabbits – piled up against them, leap-frogging over each other until in the end either they scaled the fences or the fences went down under their weight. That’s Hong Kong right now, except that it’s not rabbits piled against the fence but human beings. (12)

ภาพการเปรียบเทียบดังกล่าวอาจดูห่างไกลจากความเป็นจริงด้วยกาฬโรคที่วุ่นเกิดขึ้นกับกระต่ายที่ถูกกักด้วยรั้วหนามเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดพยายามหนีตาย อย่างไรก็ตามนี่จะเด่นชัดขึ้นเมื่อเกิดความโกลาหล การปล้นสะดมอาหารและความพยายามหนีตายจากการปิดเมืองโดยนโยบายของรัฐบาลอังกฤษทวีความรุนแรงมากขึ้นในลอนดอนและหัวเมืองใหญ่

การสร้างความจริงในนวนิยายวิทยาศาสตร์โดยการใช้คำศัพท์ประเภชชื่อในภาษาลาตินมีส่วนสำคัญในการทำให้วรรณกรรมประเภทนี้สมจริง ในตอนต้นของเรื่องหลังจากมีความประหวั่นพรั่นพรึงในการแพร่ระบาดสร้างความเสียหายในประเทศแถบเอเชียแล้ว ตัวละครวิเคราะห์ความเป็นไปได้ที่ไวรัสสูงลิ่วจะทำลายพืชพรรณในอังกฤษโดยอ้างอิงถึงหญ้าในไร่ของเดวิดและจอห์นพินิจวัชพืชที่ส่วนใหญ่พบในภาคใต้ของอังกฤษแต่บัดนี้ย้ายไปทางตอนเหนืออย่างน่าฉงน หญ้าตระกูล *Oryzae* ซึ่งถูกทำให้เสียหายเหมือนกับจำพวก *Oryza* และ *Leersia* โดยเฉพาะ ‘*Oryza sativa*’ ซึ่งเป็นข้าว แม้มีการกล่าวถึงสารต้านไวรัสอย่าง Isotope 717 ซึ่งจะนำมา ควบคุมไวรัสสูงลิ่ว แต่ก็ปรากฏว่าล้มเหลวเนื่องจากไวรัสดังกล่าวมีการกลายพันธุ์และต้านทานสารกำจัดไวรัส ดังนั้นหากไวรัสลุกลามทำลายธัญพืชเสียหายก็จะส่งผลต่อข้าวสาลี ซึ่งเป็นอาหารหลักบริโภคในครัวเรือนอย่างยิ่ง ผู้คนในสังคมที่ระแคะระคายข่าวลือเริ่มจัดสรรและกักตุนอาหารในครอบครัว (food hoarding and rationing) เสมือนหนึ่งสถานการณ์อดอยากในช่วงสงคราม การขาดแคลนอาหารทำให้ตัวละครพยายามที่จะแสวงหาที่ปลอดภัยให้กับครอบครัว ทั้งนี้ยังมีประเด็นเรื่องการจัดการภาวะไวรัสระบาดโดยนโยบายของรัฐซึ่งข่าวลือเกี่ยวกับการปิดเมืองสร้างความแตกตื่นให้กับผู้คนอย่างมาก

การสื่อสารและนโยบายการควบคุมประชากรของรัฐในภาวะคับขันเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างภาพความน่ากลัวของสถานการณ์ กล่าวคือความรุนแรงของไวรัสสูงลิ่วถูกทำให้อันตรายมากขึ้นเมื่อรัฐบาลอังกฤษประกาศใช้กฎอัยการศึก (martial law) มีการปิดเมืองตามจุดสำคัญไม่ให้ผู้คนเคลื่อนย้าย ตั้งด่านตรวจตราอย่างเข้มงวดและมีข่าวลือที่จะลดจำนวนประชากรด้วยการปิดเมืองและมีแผนจะทิ้งระเบิด (“Hydrogen Bombs”, 49) ในเมืองหลักอาทิ เมืองลิเวอร์พูล ลีดส์ เบอร์มิงแฮม และกลาสโกว์ การที่จอห์นมีเพื่อนสนิทอย่างโรเจอร์ช่วยให้เขาตัดสินใจพาครอบครัวและเพื่อนรือพยพหนีออกจากลอนดอน โดยพยายามที่จะซื้ออาวุธปืนและฝาด่านออกไปโดยต้องฆ่าทหารบริสุทธ์ที่ทำหน้าที่ปิดเมือง โรเจอร์ถือเป็นตัวละครที่วิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาลได้อย่างตรงไปตรงมาและเฉียบคม บทวิจารณ์ด้านล่างสะท้อนให้เห็นถึงการควบคุมสถานการณ์โรคระบาดโดยไร้ซึ่งหลักมนุษยธรรม โดยอาศัยแนวคิดผู้แข็งแกร่งคือผู้อยู่รอด “the survival of the fittest” ซึ่งนักวิทยาศาสตร์ชาร์ลส์ ดาร์วินได้เสนอไว้ โรเจอร์สะท้อนใจในความเป็นไป

ได้ที่อังกฤษ ประเทศที่รุ่งเรืองและมีประวัติศาสตร์ยาวนานจะต้องล่มสลายเพราะไวรัสระบาดและความอดอยากดังที่เขาประเมินตัวเลขประชากร “These islands hold about fifty-four million people. About forty-five million of them live in England. If a third of that number could be supported on a diet of roots, we should be doing well. The only difficulty is – how do you select the survivors?” (48) จะเห็นได้ว่า แผนกำจัดประชาชนเลือดออกหมาโดยที่โรเจอร์และจอห์นไม่ได้แจ้งข่าวร้ายนี้แก่ผู้ใด เพราะหากเกิดความตระหนักในหมู่ประชาชนขึ้นมา จะเกิดความโกลาหลและแก่งแย่งทรัพยากรอาหาร ซึ่งนำไปสู่สังคมไร้กฎหมาย ป่าเถื่อนดังที่ปรากฏในลำดับโครงเรื่อง การอดตายดูเหมือนเป็นภาวะคุกคามที่ผู้แต่งพยายามส่งสารทางสิ่งแวดล้อมไปยังผู้อ่าน

“They are going to die. In England, at least thirty million people are going to die before the rest can scrape a living. Which way’s best – of starvation or being killed for your flesh – or by a hydrogen bomb? It’s quick, after all. And you keep the numbers down to thirty million that way and preserve the fields to grow the crops to support the rest. That’s the theory of it.” (49)

แผนกำจัดประชากรอย่างโหดเหี้ยมโดยรัฐบาลของตนเองแม้จะเป็นเพียงจินตนาการในนวนิยายเรื่องนี้ แต่ก็สร้างความน่าสะพรึงกลัวได้อย่างดียิ่ง เพราะผู้แต่งได้เสียดสีความเย่อหยิ่งของคนอังกฤษที่ถือตนว่าอยู่เหนือชนชาติอื่น จะเห็นได้จากความทะนงตนสืบเนื่องจากเชื้อชาติและประวัติศาสตร์การล่าอาณานิคม อันเกรียงไกรไปทั่วโลก ดังนั้นจอห์น คริสโตเฟอร์จึงได้พยายามวิพากษ์ความทะนงโดยผ่านตัวละครที่ถึงจุดหนึ่งแสดงความเห็นแก่ตัวและดิบเถื่อนเพื่อเอาตัวรอดเอาชีวิตรอด โรเจอร์ หรือแม้แต่จอห์นเอง

จริยธรรมทางสิ่งแวดล้อมถือเป็นประเด็นสำคัญที่ผู้เขียนจอห์น คริสโตเฟอร์พยายามเน้นย้ำให้ผู้อ่านตระหนักในโลกทัศน์ที่มนุษย์มีต่อธรรมชาติและย้อนกลับมามองผลกระทบที่เกิดจากภัยธรรมชาติ แม้ว่า จะฟังดูน่าหวาดหวั่น ตัวละครเดวิดพี่ชายตัวเอกก็ออกมาอย่างคลุมเครือเหมือนเข้าข้างไวรัสที่ทำลาย ทรัพยากรเสียหาย ส่งผลต่อความยากลำบากต่อการดำรงชีวิตหรือแม้กระทั่งการอดตาย จะเห็นได้ว่าสิ่งที่เดวิด ตำนานมนุษย์ที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนจนลืมนึกถึงความสมดุลของธรรมชาติ เดวิดถือเป็นกระบอกเสียงให้กับ โลกใบนี้ ในฐานะที่เขาเป็นเกษตรกรผู้หวงแหนและผูกพันกับท้องทุ่งชนบท เขามองว่าเราดลู่ใช้ทรัพยากรผืน ดินราวกันมันไม่มีวันหมดสิ้น ดังที่เดวิดเขียนจดหมายมาชวนน้องชายและครอบครัวให้หนีไปยังไร่ของเขาที่อยู่ใน หุบเขาตอนเหนือของอังกฤษว่า “In a way, I think I feel it would be more right for the virus to win, anyway. For years now, we’ve treated the land as though it were a piggy-bank, to be raided. And the land, after all, is life itself” (41) การมองผืนดินเสมือนกระปุกออมสินสะท้อนถึง การครอบครองทรัพยากรโลกใบนี้ในระบบทุนนิยมที่เราจะจัดสรรผืนดินเพื่อทำประโยชน์อย่างใดก็ได้ トラบใดที่ผืน ดินคืนผลกำไรให้นายทุน ทว่าเดวิดมองผืนดินเป็นตัวแทนของชีวิตทุกสรรพสิ่งที่เกื้อกูลกันในระบบนิเวศ ดังนั้น ผู้แต่งจึงให้ตัวละครนี้ตั้งคำถามกับบทบาทของเมืองกับการพัฒนาที่แสวงหาผลประโยชน์จากสิ่งแวดล้อม อย่างเกินขอบเขตจริยธรรม

ความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมชนบทที่ถูกไวรัสซิงส์ทำลายพืชพรรณตระกูลข้าวและปศุสัตว์ที่อาศัย หญ้าและธัญพืชเป็นอาหารหลักสะท้อนออกมาในภาพของทุ่งนาท้องไร่ที่กลายเป็นสีน้ำตาลไร้ชีวิต ผู้เขียน จินตนาการถึงผืนดินที่แห้งผากปราศจากสีเขียวแตกต่างจากภาพบรรยายฉากตอนต้นเรื่องโดยสิ้นเชิง อนึ่งซาก โครงกระดูกของสัตว์เลี้ยงจำพวกวัว ควาย ม้า หรือแกะที่เจ็บป่วยล้มตายในไร่ที่ไร้ชีวิตก่อให้เกิดอารมณ์หดหู่

แก่ผู้อ่าน ทำให้มองธรรมชาติอย่างน่ากลัว ไม่ใช่ธรรมชาติที่เป็นเสมือนแม่ผู้ให้กำเนิด (Mother Nature) อีกต่อไป ผู้เขียนสร้างภาพความน่าสะพรึงกลัวในระบบนิเวศที่ธัญญาหารซึ่งเป็นปัจจัยหลักถูกผลาญทำลายสิ้น ดังที่หนังสือบรรยายพื้นที่ยอร์กเชียร์เคลที่อดีตเคยสวยงามด้วยทุ่งหญ้าเนินเขาเขียวขจี

The valley, which had been so green in the old days, now showed predominantly black against the browner hills beyond. The stone walls wound their way up the hillsides, marking boundaries grown meaningless. Once John thought he saw sheep on the hillside, and jump to his feet to make sure. But there were only white boulders. There could be sheep here now. The Chung-Li virus has done its work with all-embracing thoroughness. (120-121)

ภาพของเนินเขาอุดมสมบูรณ์ที่เป็นแหล่งปศุสัตว์ที่กว้างใหญ่เต็มไปด้วยแกะเล็มหญ้าถูกแทนที่ด้วยความแห้งแล้งเป็นสีน้ำตาลตามแนวเขาและก้อนหิน การสร้างให้ไวรัสซุงลีเป็นตัวเอกให้เกิดภาวะคุกคามนี้สื่อถึงกระแสนักเชิงนิเวศที่จอห์น คริสโตเฟอร์ทำให้เห็นภาพที่ขัดแย้งกับตอนต้นเรื่อง ในตอนที่พวกเขาเดินทางไกลขึ้นภูมิภาคเหนือแคว้นยอร์กเชียร์ ความมืดของสภาพภูมิอากาศที่มาพร้อมกับฝนและลมแรงพัดผ่านทำให้มองเห็นโชดหินที่ดูเหมือนอุปลักษณ์ความตายดังที่ว่า “The heather still grew, but the moorland grasses were gone; the outcrops of rocks jutted like teeth in the head of a skull.” (137) ทุ่งหญ้าที่เคยเขียวขจีกลับกลายเป็นผืนผ้าใบสีน้ำตาลที่มีเพียงก้อนหินและซากที่เหลือจากสิ่งมีชีวิตทั้งต้นไม้และซากปศุสัตว์

จากโครงเรื่องที่เข้มข้นและน่าตื่นเต้น ผู้อ่านเห็นความต่อเนื่องและอารมณ์ที่บีบคั้นยิ่งขึ้นที่ตัวละครรู้สึกกลัวสภาพแวดล้อมที่ธัญญาหารสูญสิ้นไปและความผาสุกถูกแทนที่ด้วยการปล้นฆ่าแย่งชิงอาหารและทรัพยากรเพื่อประทังชีวิต ในระหว่างที่จอห์น คัสแทนซ์และครอบครัวของเขา รวมถึงเพื่อนๆ ร่วมทีมฝ่าออกจากลอนดอนมุ่งหน้าตามถนนสายหลักไปยังภาคเหนือของอังกฤษผ่านการปล้นสะดมและฆ่าผู้บริสุทธิ์อื่นเพื่อแลกมากับการเอาตัวรอดและความปลอดภัยของคนในกลุ่มของตน ภาพชนบทอันสวยงามแบบชนบทท้องทุ่ง (pastoral) ถูกแทนที่ด้วยความมืดดำและไร้ซึ่งความหวังของท้องทุ่งที่เป็นภาพแทนความตาย ดังบรรยายในเรื่องดังนี้

The moors had been more or less deserted, but when they descended to cross the lower land north of Kendal, they witnessed the signs, by now familiar, of the predatory animal that man had become: houses burning, an occasional cry in the distance that might be either of distress or savage exultance, the sights and sounds of murder. And another of their senses was touched—here and there their nostrils were pricked by the sour-sweet smell of flesh in corruption. (173)

ผู้เขียนจินตนาการความเสื่อมโทรมของภูมิทัศน์ชนบทขนานไปกับความเสื่อมถอยทางศีลธรรมของมนุษย์ผ่านตัวละครทุกตัวที่ต้องดิ้นรนเอาตัวรอดเพื่อฝ่าวิกฤติการอดตายในครั้งนี้ คำว่า “predatory animal” ทำให้ผู้อ่านมองเห็นสัญลักษณ์ของความเป็นสัตว์ในมนุษย์นกล่า การเผาทำลายบ้านเรือนเพื่อกำจัดผู้อ่อนแอกว่าเพื่อให้ได้มาซึ่งอาหาร การปล้นอาวุธในการปกป้องตนเองจากการซุ่มโจมตี เสียงกรีดร้องของผู้คนจากความเจ็บปวดทุกข์ทรมานหรือจะเป็นความพึงใจอันป่าเถื่อน ล้วนเป็นภาพและเสียงของการเข่นฆ่าทำลายล้างกันเองทั้งสิ้น สิ่งนี้ผู้เขียนเสียดสีความตกต่ำของศีลธรรมมนุษย์ได้อย่างแหลมคมปรากฏอยู่ในวลีสุดท้าย

“the sour-sweet smell of flesh in corruption” กล่าวคือ แม้ว่าภัยธรรมชาติโดยไวรัสระบาดจะน่าสะพรึงกลัวเพราะภัยธรรมชาติหลายครั้ง แต่สิ่งที่มืดดำและอันตรายยิ่งกว่าปีศาจไวรัสในธรรมชาติก็คือความเสื่อมโทรมในเนื้อตัวมนุษย์เองซึ่งเช่นฆ่าแย่งชิงเพื่อการอยู่รอดของตนเองไม่แตกต่างจากสัตว์ป่า ดังนั้นภาพของที่ราบสูงเนินเขาที่ว่างเปล่ากับเสียงคนร่ำไห้ทรมานเป็นอุปลักษณ์ของระบบนิเวศที่เสียสมดุลภาวะคุกคามในนวนิยายนี้นำไปสู่การตั้งคำถามกับบรรณกรรมที่วิพากษ์ค่านิยมและศีลธรรมที่มนุษย์มีต่อกันและต่อธรรมชาติ

ความน่ากลัวที่เกิดจากไวรัสระบาดที่เป็นหายนภัยอันรุนแรงต่อการคงอยู่ของประชากรจำนวนมากถูกเน้นย้ำด้วยความโหดเหี้ยมของมนุษย์ด้วยกันเองในการเอาตัวรอด ฉากในโครงเรื่องที่ปัญหาคือการพยายามหนีออกจากลอนดอนเพื่อไปสู่หุบเขาในเวสต์มอร์แลนด์สื่อถึงนัยยะความกลัวต่อความไม่มั่นคงปลอดภัย นอกจากการปล้นอาหารในเมือง การประกาศกฎอัยการศึกจากรัฐห้ามเคลื่อนย้ายผู้คนข้ามเขตแดนทำลายระเบียบของสังคมที่ล่มสลายเพราะความรุนแรง การปล้น ฆ่าและข่มขืนเกิดขึ้นทั้งในเมืองใหญ่และชนบท ความน่ากลัวเหล่านี้เกิดขึ้นเป็นเสมือนภาพย่อยของสังคมโลกเมื่อคราวหายนภัยบังเกิด จอห์นผู้เคยเป็นทหารผ่านสงครามโลกมาแล้วสังเวชใจในความตกต่ำของสภาพสังคมที่เขาอยู่และสภาพแวดล้อมที่ไม่ปลอดภัยเหล่านั้น ระหว่างที่หยุดสำรวจชุมชนรายทาง เขาพบว่าบ้านเรือนถูกบุกทำลายเสียหาย มีศพผู้หญิงถูกข่มขืนและฆ่าอย่างโหดเหี้ยมในสังคมอนาธิปไตยไร้ซึ่งมนุษยธรรมดังที่จอห์นสำรวจสภาพแวดล้อม

It was the first time he had seen it in England, but in Italy, during the war, he had observed not dissimilar scenes. The trail of the looter...but here, in rural England. The causal reality of this horror in so remote a spot showed more clearly than the military check-points or the winging bombers that the break-up had come, irrevocably. (81)

การเปรียบเทียบสภาพของสงครามโลกในอิตาลีกับสภาพชนบทอังกฤษที่บ้านเรือนถูกบุกปล้นสดมภ์ทำลายเสียหายอย่างไม่น่าเชื่อเป็นสัญลักษณ์ของความเสื่อมถอยทางสังคมที่ได้ชื่อว่ามีประวัติศาสตร์ยาวนานยิ่งใหญ่ในฐานะประเทศอารยะ ซึ่งภาพชนบทดูเหมือนจะเป็นที่ปลอดภัย อุดมสมบูรณ์ด้วยอาหารและความสงบสุข ทว่าตลอดการเดินทางของเรื่องนี้ชี้ให้เห็นความยากลำบาก การขาดความปลอดภัยซึ่งรัฐไม่สามารถจัดให้ได้แม้จะมีจุดตรวจด่านตลอดเส้นทาง แต่เป็นไปเพื่อการควบคุมการไหลออกนอกพื้นที่ของประชากรดังที่เพอร์รี่กล่าวว่า “There’s no such thing as public safety any longer.” (86) และความสูญเสียเกิดขึ้นอย่างเท่าเทียมทั้งคนรวยและคนจน คนเมืองและคนชนบทในภาวะการอดตายและไวรัสระบาดนั้น

บททดสอบศีลธรรมกับการเอาตัวรอดจากภัยพิบัติ

บททดสอบศีลธรรมของมนุษย์ในภาวะมหันตภัยธรรมชาติที่เด่นชัดปรากฏในเหตุการณ์สำคัญสามเหตุการณ์ ก่อนที่จอห์นจะพาลูกชายเดวิดหนีออกไปจากโรงเรียนประจำ เดวิดได้ขอให้พ่อพาเพื่อนชื่อสปีกซ์ของเขาไปด้วย สปีกซ์เป็นเด็กที่พ่อแม่หย่าร้าง ในขณะที่ขาดแม่ พ่อของเขาทำงานที่ฝรั่งเศส ดังนั้นเด็กชายดังกล่าวไม่มีผู้ปกครองดูแล หากปล่อยไว้ลำพังก็คงไม่พ้นสภาพที่ไร้อนาคตเมื่อภาวะคับขันเกิดขึ้น สถานการณ์ดังกล่าวเป็นบททดสอบแรกที่จอห์นในฐานะผู้นำครอบครัวต้องตรองกับแอนน์ภรรยาเพื่อนำพาเด็กดังกล่าวไปด้วยซึ่งหมายถึงภาระในการดูแลเพิ่มขึ้นและความเสี่ยงที่ตามมาเมื่อมีการหลบหนีอันตราย ท้ายที่สุดพวกเขาต้องพาสปีกซ์ไปด้วย เพราะมิเช่นนั้นแล้ว “If we leave him, it’s a good chance we are leaving him to die”. (73) แอนน์เป็นตัวละครหญิงที่อยู่บนทางสองแพร่งทางศีลธรรม ในขณะที่โครงเรื่องมีสิ่งท้าทายที่

ปลดเปลื้องเปลือยนอก ทำให้มนุษย์ที่เคยดำรงอยู่ในสังคมด้วยกฎเกณฑ์ กฎหมาย หรือศีลธรรม ความดี ความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น ต้องหันหลังให้หลักมนุษยธรรมสากล ตลอดจนการเดินทางที่จอห์นต้องตัดสินใจ ปล้นหรือฆ่าผู้อื่นเพื่อให้คนในกลุ่มของตนเองอยู่รอด แอนน์เป็นเสมือนตัวละครฝ่ายดีที่พยายามดึงสติจอห์นให้ กลับมายึดถือศีลธรรมเอาไว้ไม่ให้ตกต่ำลง ในขณะที่เพอร์รี่พ่อค้าอาวุธปืนของร่วมเดินทางไปด้วยครั้งนี้กลายเป็นตัวละครฝ่ายร้ายที่เปิดเผยตัวตนความดิบเถื่อนอันเป็นสัญชาตญาณพื้นฐานในการเอาตัวรอดของมนุษย์

ประเด็นท้าทายศีลธรรมในเรื่องการอยู่รอดมีความเชื่อมโยงกับเพศภาวะอย่างแยบยล ระหว่างทางผู้เขียน ได้สร้างตัวละครแอนน์ซึ่งเป็นผู้ถูกคิดและตั้งคำถามกับหลักมนุษยธรรมกับสามีและคนอื่นในกลุ่มมาโดยตลอด ทว่าเพอร์รี่กับมิลลิเซนท์ก็เป็นอีกหนึ่งขั้วตรงกันข้ามของคู่สามีภรรยาตัวละครหลัก กล่าวคือ ในขณะที่ขบวนของจอห์นพักแรมระหว่างทางตอนค่ำ จอห์นรับอาสาเผ่ายามในช่วงแรกในขณะที่โรเจอร์และเพอร์รี่พักผ่อนก่อน เพื่อสลับยามในตอนหลัง มิลลิเซนท์ภรรยาสาวอายุน้อยของเพอร์รี่ก็ได้ออกมาท้าทายศีลธรรมทางเพศของ จอห์นในฐานะผู้นำด้วยการพยายามยั่วยวนให้เขามีความสัมพันธ์ฉันทูสาวกับตน ทว่าเพอร์รี่ผู้เป็นสามีเกิด ระแคะระคายหึงหวงจึงได้บันดลโทสะลั่นไกปืนสังหารภรรยาตนเอง เหตุการณ์นี้ท้าทายความเชื่อใจระหว่าง จอห์นกับเพอร์รี่และสะท้อนให้เห็นพลังของอำนาจอาวุธที่มีนัยกับการกำหนดชะตาชีวิตของผู้ที่เชื่อฟังคำสั่ง เพราะกฎหมายไม่สามารถบังคับใช้ได้ ในภาวะอนาธิปไตย (Anarchy) อีกต่อไปดังที่เพอร์รี่ตั้งคำถามกับจอห์น “Tell me, Custance –we are agreed that the process of law no longer exists in this country?” (128) แม้เหตุการณ์ดังกล่าวจะเป็นเหตุผลที่ผู้แต่งพยายามกำจัดตัวละครทำให้เกิดความเกรงกลัวต่อการ ครอบครองอาวุธและการขึ้นขี่ตายของผู้ที่สมควรอยู่รอด ผู้เขียนสร้างภาวะกดดันและแรงเสียดทานให้ ระหว่างการรักษาสมดุลอำนาจของผู้นำอย่างจอห์นและตัวละครที่ดิบเถื่อนอย่างเพอร์รี่ ก่อนฉากนี้จะปิดลง ผู้เขียนยังส่งสารไปยังผู้อ่านเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมด้วยน้ำเสียงตลกร้ายและประชดประชันเมื่อเพอร์รี่สามีผู้ตายถาม จอห์นเพื่อจะทิ้งศพลงในลำธารและเขาตอบกลับว่า ลำธารตื้นเกินไปที่จะทิ้งศพ เพราะนั่นจะกลายเป็น การมลภาวะแหล่งน้ำในที่สุดแล้ว จะเห็นได้ว่าประเด็นทางศีลธรรมที่จอห์นต้องตัดสินใจระหว่างการเดินทาง เป็นเสมือนตาข่ายวัดระดับมนุษยธรรมของตัวละครที่ค่อยๆ ตกต่ำลงเรื่อยๆ ในการกำหนดตำแหน่งของผู้ที่สมควร รอดชีวิตในระหว่างการแก่งแย่งทรัพยากรอาหารนั้น

อเล็กซ์ เคอร์ทาจิก (Kurtagic, 2011) กล่าวว่านวนิยายเรื่องนี้พยายามตั้งข้อสังเกตกระบวนการสองข้อ ในแง่หนึ่งอารยธรรมของสังคมมนุษย์ได้เสื่อมถอยและดำดิ่งลงสู่ความป่าเถื่อนซึ่งผู้คนมีแต่ความโหดเหี้ยมใช้ ความรุนแรง เห็นแก่ตัว ความเคลือบแคลงไม่ไว้วางใจกัน และความคิดลบเพิงเพื่อการอยู่รอดของตน ในอีกแง่ หนึ่งผู้อ่านเห็นจอห์น ตัวละครเอกที่เป็นชาวเมืองมีการศึกษาค่อยๆ ถดถอยลงกลายเป็นคนเย็นชา ไร้ความ ปราณีแก่ผู้ใด ในฐานะหัวหน้ากลุ่มเขาต้องนำพาหลายชีวิตไปสู่ที่ปลอดภัย ท้ายที่สุดแล้วสถานะของจอห์นกลับ กลายเป็นเจ้าชีวิต “feudal lords” ในระบบศักดินาสังคมยุคก่อน อำนาจที่จอห์นพยายามควบคุมและ จัดการกับภัยคุกคามเป็นสิ่งที่ผู้นำต้องรักษาความไม่สมดุลระหว่างอำนาจสูงสุดที่มาพร้อมกับการถือครองอาวุธ ป้องกันตนเองกับมนุษยธรรมที่บ่อยครั้งการรักษาพวกพ้องตนเองก็นำไปสู่การทำลายชีวิตของมนุษย์ผู้บริสุทธิ์ กลุ่มอื่นที่ต้องการเอาตัวรอดในความตายจากการอดอยากเช่นกัน

ภาวะสั่นคลอนศีลธรรมในตัวอย่างสุดท้ายเกิดขึ้นเมื่อคณะของจอห์นเดินทางไปถึงบ้านโรงนาและทุกคนหิว กระจายต้องการอาหารมาประทังชีวิต จอห์นและเพื่อนได้บุกเข้าไปยิงสองสามีภรรยาชาวนาที่พยายามปกป้อง ตนเองด้วยอาวุธจนเสียชีวิต จอห์นและทีมได้สำรวจค้นหาอาหารโดยเฉพาะอย่างยิ่งอาหารแห้งเพื่อเก็บไว้กิน เป็นเสบียงระหว่างทาง โศกนาฏกรรมที่เกิดขึ้นอยู่ในสายตาของเด็กๆ ซึ่งเป็นลูกๆ ของทั้งจอห์น โรเจอร์และส ปุ๊กซ์เอง การคร่าชีวิตผู้บริสุทธิ์ในตอนดังกล่าวเมื่อโครงเรื่องนำไปสู่ความวิฤติทางศีลธรรมที่ตัวละครต้องเลือก

ระหว่างความอยู่รอดกับความรุนแรงต่อมนุษย์ผู้อื่นซึ่งทั้งหมดก็เลือกทางออกอย่างหลังสื่อถึงจุดเสื่อมถอย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเหยื่อผู้เคราะห์ร้ายชาวนาทั้งสองมีเงินลูกสาวที่รอดชีวิตซ่อนตัวอยู่ในห้องบนบ้าน จอห์นถูกทำร้ายภาวะผู้นำอีกครั้งเมื่อโอลิเวียภรรยาโรเจอร์ต้องการพาเจนเด็กสาวไปด้วยเพื่อความปลอดภัยของเธอและเป็นการชดเชยที่พวกเขาฆ่าพ่อแม่ของเธอเพื่อความอยู่รอด สิ่งที่น่าพิจารณาคือน้ำเสียงของเรื่องเล่าที่ระคนด้วยความน่าขันพร้อมทั้งตลกร้ายที่สุดท้ายแล้ว เมื่อเพอร์ฆ่าภรรยาตนเองด้วยความหึงหวง เขาได้บังคับให้เด็กสาวเจนกลายเป็นเมียของตนเองด้วยความจำยอม โดยที่ตัวละครทั้งหมดไม่สามารถขัดขวางได้ เพราะแม้เพอร์จะแสดงความดิบดีของตนเอง แต่เขาก็หาทางแก้ปัญหาและป้องกันอันตรายที่เกิดจากกลุ่มติดอาวุธอื่นๆ ให้แก่คณะของเขาได้ ดังนั้นการรักษาสมดุลทางอำนาจระหว่างจอห์นกับเพอร์เป็นเสมือนการสร้างตัวละครเพื่อคานอำนาจสัญญาณดิบดีของมนุษย์กับศีลธรรมที่ทุกคนก้มขาในยามวิกฤติเช่นนั้น

ตลอดการเดินทาง ผู้แต่งสร้างตัวละครให้ตกอยู่ในภาวะสับสนทางศีลธรรมเมื่อตนเองเปลี่ยนจากภาพของคนที่มีความรู้และความเอื้อเฟื้อผู้อื่นเป็นคนเห็นแก่ตัวเพื่อการอยู่รอดในภาวะการอดอยากนั้น จอห์นในฐานะผู้นำตั้งคำถามกับความโกลาหลที่เกิดขึ้นเสมือนฝันร้ายที่ไม่มีวันจบสิ้น เมื่อกฎหมายหรือระเบียบของสังคมไม่สามารถธำรงไว้ซึ่งความสุขและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เสียงของตัวละครรองที่เป็นชาวบ้านตั้งคำถามกับผู้ผ่านทางไปตอนเหนือของอังกฤษสะท้อนให้เห็นภาวะจำเป็นในสังคมอนาถาที่ทุกคนต้องแก่งแย่งเพื่อการอยู่รอดซึ่งตอกย้ำว่าไม่ว่าจะเป็นคนเมืองหรือคนชนบท มีการศึกษาหรือไม่ ร่ำรวยหรือยากจน เมื่อถึงคราวพิบัติภัยธรรมชาติและบ้านเมืองไร้ชื่อแป่ ทุกคนมีเป้าหมายเดียวกันคือการรักษาชีวิตตนเองและครอบครัวไว้ เมื่อเดินทางถึงมาแชม (Marsham) ทางตอนเหนือของแคว้นยอร์กเชียร์ชาวบ้านที่ปล้นสดมภ์และยานพาหนะของกลุ่มจอห์ตอบโต้ในบทสนทนาระหว่างผู้ผ่านทางและผู้ถือไฟเหนือกว่าในพื้นที่ดังกล่าว

‘You see,’ the man in tweeds said, ‘you’ve got to look at it from our point of view. If we didn’t protect ourselves, a place like this would be buried in the first rush. I’m telling so you will understand we’re not doing anything that’s not sensible and necessary. You see, as well as being a target, you might say we’re honeypot. All the flies – trying to get away from the famine and the atom bombs – they’ll all be travelling along the main roads. We catch them, and then we live on them – that’s the idea.’ (98)

คำตอบที่ไม่ซับซ้อนของผู้ที่ปล้นสดมภ์จากคนแปลกหน้าผ่านทางสื่อแนวคิดทางชีววิทยาของดาร์วินอย่างชัดเจน คำถามถึงศีลธรรมถูกแทนที่ด้วย ความหวังของการอยู่รอด นั่นคือมีอาหารกิน ไม่อดตายและปลอดภัยจากอันตรายคุกคามจากมนุษย์ด้วยกันเอง การปล้นอาหาร ยานพาหนะ น้ำมันเชื้อเพลิง หรือแม้แต่ของมีค่าเป็นเสมือนการพยายามต่ออายุในช่วงวิกฤตอาหารให้ยาวนานออกไป ท้ายสุดแล้วทั้งคณะของจอห์นต้องละทิ้งรถยนต์และเดินเท้าไปสู่ Blind Gill ผู้แข็งแกร่งเท่านั้นจึงจะอยู่รอด เสมือนหนึ่งคนที่ดักจับแมลงที่บินมุ่งหน้าไปหาน้ำหวาน ท้ายที่สุดแล้ว ผู้ที่อ่อนแอย่อมพ่ายแพ้ไป

การสร้างตัวละครเอกให้มีจุดอ่อนทางศีลธรรมในคราววิกฤติเป็นการสร้างความสมจริงให้ผู้อ่านตั้งคำถามกับพัฒนาการของตัวละครคนธรรมดาทั่วไป จากผู้นำที่เข้มแข็งยึดมั่นในจริยธรรมและเอื้อเฟื้อให้หลายชีวิตรอดไปด้วยกัน สู่ฐานะผู้นำเจ้าชีวิต ‘feudal lord’ ผู้มีสิทธิ์เลือกกำหนดให้ใครตายหรือมีชีวิตอยู่ พร้อมทั้งภาวะกดดันการคานอำนาจของตัวละครรองเช่นเพอร์ ทำให้เห็นว่าจอห์นเป็นตัวแทนของมนุษย์ที่ถูกทำลายศีลธรรม

ตั้งแต่ต้นจนจบ ในตอนปลายของเรื่อง ผู้เขียนบรรยายสภาพจิตใจของเขาที่ผ่านมรสุมที่เกือบจะสูญเสียภรรยา และลูกของตนเองในการผจญภัยนั้น เขาย้อนทบทวนสิ่งที่เกิดขึ้นราวกับฝันร้าย

And thinking that, he [John] felt a great weariness of spirit, as though out of the past his old self, his civilized self, challenged him to an accounting. When it sank to below a certain level, was life itself worth the having any longer? They had lived in a world of morality whose lineage could be traced back nearly four thousand years. In a day, it had been swept away from under them. (105)

ในบทที่ยกมาปรากฏให้เห็นความอ่อนล้าในจิตใจตัวละครเอกซึ่งถูกผูกติดกับระบบค่านิยมและศีลธรรม อีกทั้งอารยธรรมที่ยิ่งใหญ่ที่ปลูกฝังในระบบความเชื่อในเชื้อชาติและสังคมอังกฤษที่มียาวนานมาเป็นพันๆ ปี ทว่า ท้ายที่สุดแล้ว วิถีวิถีธรรมชาติดีก็แทบจะถดถอยสิ่งดีงามเหล่านั้นทั้งหมด หรือจริงๆ แล้วสิ่งที่สำคัญที่สุดคือการรักษาชีวิตของตนเองและพวกพ้องเพื่อหวังจะรอดชีวิตและกลับมาสร้างคุณค่าเหล่านั้นใหม่

ในตอนท้ายของเรื่อง ผู้เขียนเปิดเผยมิติทางศีลธรรมของตัวละครเอก เมื่อมีกลุ่มคนแปลกหน้าพยายามขอร่วมเดินทางหาที่หลบภัยไปด้วยกัน แต่คณะของจอห์นก็ไม่สามารถยอมให้เข้าร่วมด้วยทั้งภาระการดูแลคนจำนวนมาก ความขาดแคลนอาหารและความปลอดภัยจากการปล้นสดมภ์จากกองโจรกลุ่มอื่นๆ แม้กลุ่มคนแปลกหน้าจะเห็นว่าพวกจอห์นดูไม่เป็นอันตรายและน่านับถือ แต่คำตอบที่ได้จากตัวละครเอกสะท้อนความเป็นจริงในสภาพการเอาตัวรอดได้อย่างชัดเจน ‘We’ve had three days start on you. We aren’t respectable any longer. We’ve killed people on our way here, and we may have to kill more. I think you’d better carry on by yourselves, as you were doing.’ (144) ความไม่ปลอดภัยที่เกิดจากความอดอยากกลายเป็นปัจจัยรองเมื่อเทียบกับการปล้นสดมภ์เพื่อแย่งชิงอาวุธปืนที่เป็นเกราะป้องกันความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต สิ่งที่จอห์นปฏิเสธชี้ให้เห็นหลักการของดาร์วินเพื่อความอยู่รอดและทั้งนี้การตัดสินใจที่ยากลำบากตกเป็นหน้าที่ของผู้นำที่ต้องปรับสภาวะจุดยืนทางมนุษยธรรมที่แห่งผากและเห็นแก่ตัวมากขึ้น ดังที่จอห์นกล่าวถึงความสงสารผู้อื่นที่เป็นสิ่งฟุ่มเฟือย (“Pity always was a luxury.”, 145) ในคราวเข้าตาจน

วิพากษ์ชาตินิยมของอังกฤษสู่จุดจบของอารยธรรม

ในนวนิยายเรื่องนี้ภาพของภูมิทัศน์อันสิ้นหวังทางตอนเหนืออังกฤษก่อนจะถึง เวสต์มอร์แลนด์ถูกฉายออกมาพร้อมกับความสับสนและคำถามต่อสังคมและค่านิยมอังกฤษที่เชื่อมั่นในประวัติศาสตร์อันยิ่งใหญ่ยาวนาน จอห์น คริสโตเฟอร์วิพากษ์ความเป็นชาตินิยมของอังกฤษผ่านทฤษฎีวิวัฒนาการทางสังคมของชาร์ลส์ ดาร์วิน (Social Darwinism) ที่มุ่งเน้นการคัดสรรทางธรรมชาติและที่อยู่รอดของผู้ที่แข็งแกร่งที่สุดซึ่งเป็นฐานคิดสำคัญของลัทธิจักรวรรดินิยมจากยุโรปที่รุกรานและแผ่ขยายอาณานิคมด้วยอำนาจทางการทหาร การค้า ศาสนาและวัฒนธรรมในดินแดนต่างๆ ทั่วโลก การยึดถือในเชื้อชาติที่มีอารยธรรมสูงส่งกว่าของตราบไปสู่การเหยียดชาติพันธุ์อื่นและเอาประโยชน์จากผู้คนเหล่านั้นดังปรากฏเห็นในการกดขี่และกลุ่ทรพยากรของประเทศอาณานิคมในแอฟริกา อินเดียและภูมิภาคอื่นๆ ผู้อ่านนวนิยายในบทความนี้สามารถวิเคราะห์เป้าหมายของผู้เขียนที่มีฐานคิดจากทฤษฎีวิวัฒนาการทางสังคมดาร์วินในการเสียดสีคุณค่าทางสังคมและการมองเชื้อชาติอื่นที่ด้อยกว่าสังคมอังกฤษที่เหนือกว่าทั้งอำนาจทางเศรษฐกิจ ทรัพยากร และมาตรฐานศีลธรรมจริยธรรม ซึ่งท้ายที่สุดแล้วก็ล่มสลายพ่ายแพ้ต่อสัญชาตญาณการเอาตัวรอดของมนุษย์ที่ไม่ได้ต่างจากสัตว์

สิ่งที่ตัวละครอย่างโรเจอร์และเพอร์รี่จะแสดงออกอย่างภาคภูมิใจและทะนงตนในความยิ่งใหญ่ของเชื้อชาติอันมีอารยะ ประวัติศาสตร์ความเกรียงไกรในแสนยานุภาพทางการทหาร ตลอดจนจิตวิญญาณความเข้มแข็งของคนอังกฤษที่ไม่หวั่นต่อความยากลำบากหรือภาวะคุกคามที่รุนแรงดังเช่นสงครามโลกทั้งสองครั้งซึ่งพวกเขาก็ผ่านมาได้ ท้ายที่สุดแล้วสิ่งที่ตัวละครชาตินิยมพรั่หยังยโสในความยิ่งใหญ่ของตนก็กลับต้องพ่ายแพ้ต่อภาวะคุกคามของหายนภัยธรรมชาติไวรัสระบาดที่ผลาญัญญาหารไปสิ้น จอห์น คริสโตเฟอร์สร้างตัวละครผู้ทนในค่านิยมเหล่านี้มาตั้งแต่ต้นเรื่อง ถือเป็นการวิจารณ์ลัทธิชาตินิยมอังกฤษและค่านิยมที่ถ่ายทอดมาจากลัทธิจักรวรรดินิยมตั้งแต่ศตวรรษที่ 18-19 ดังจะเห็นได้จากข้อความอันหยาบเหี้ยมกดทับชาติอื่นเมื่อกล่าวถึงภาวะโรคระบาดในเอเชียดังที่จอห์นกล่าวว่า “the Chinks were getting what they deserved for being Communists.” (14) ผู้เขียนตำหนิสังคมนิยมในจีนผ่านการมองการเมืองที่ควรได้รับบทลงโทษซึ่งเป็นข้อตรงข้ามของเสรีนิยมประชาธิปไตย จริงๆแล้ว การที่ไวรัสซุนงูทำให้ประชากรจีนถึงสองแสนล้านคนอดอยากล้มตายนั่นจริงๆแล้วเป็นสัญญาณบอกถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติที่เกิดจากความผยองและต่อต้านในการเผาผลาญสิ่งแวดล้อม

สิ่งที่ผู้เขียนพยายามประชดประชันในความทรงจำค่านิยมของสังคมอังกฤษคือการคาดหวังความช่วยเหลือกันอย่างเหนียวแน่นของประเทศในเครือจักรภพ แม้ในคราวลำบากเช่นโรคระบาด ประเทศในกลุ่มนี้อาจจะงดเว้นการส่งเสบียงไปช่วยประเทศในเอเชียเพื่อบรรเทาสาธารณภัยแต่จะกักตุนอาหารจำพวกธัญพืชเอาไว้เพื่อส่งไปช่วยอังกฤษและประเทศในกลุ่มที่มีประวัติศาสตร์อาณานิคมร่วมกัน เพื่อป้องกันราคาของธัญพืชที่พุ่งสูงขึ้นอย่างน่าตกใจและความอดอยากภายในประเทศ มีการคาดการณ์ว่าสหรัฐอเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์จะต้องส่งอาหารมาช่วยบรรเทาความอดอยากที่อังกฤษเพื่อความร่วมมือในนโยบายระหว่างประเทศนั้นเพราะเลือดย่อมข้นกว่าน้ำ “blood is thicker than water that separates us.” (28) ผู้อ่านอาจจะสังเกตเห็นเสียงของความมั่นใจในเอกภาพของเครือจักรภพและภาคภูมิใจในค่านิยมคนสังคมอังกฤษที่เชื่อในเชื้อชาติตนเองว่าเหนือกว่าผู้อื่นทั้งทางด้านการทหาร เศรษฐกิจ สังคมและศีลธรรมดังที่ แม้แต่ในหนังสือพิมพ์ *Daily Telegraph* ยังขึ้นปกหน้าหนึ่งด้วยข้อความให้กำลังใจที่ว่า “Yet again, it falls to the British peoples to set an example to the world in the staunch and steadfast bearing of their misfortunes. Things may grow darker yet, but that patience and fortitude is something we know will not fail.” (44) อย่างไรก็ดี ความสั่นคลอนในความเชื่อมั่นดังกล่าวถูกเร่งเร้าด้วยนโยบายการลดจำนวนประชากรด้วยการปิดเมืองเพื่อระเบิดทำลายพลเมืองให้เหลือน้อยเพื่อเพียงพอต่อปริมาณอาหารที่รัฐจัดหาให้ได้ดูจะเป็นมาตรการที่โหดเหี้ยมและปฏิบัติได้จริง สิ่งที่จอห์นโต้แย้งกับแอนน์ก่อนการหนีออกจากลอนดอนสะท้อนให้เห็นความกลัวต่อการล่มสลายของอารยธรรมอย่างมาก

‘We can work that out later. Things seem brutal now – leaving without saying a word to all the others who don’t know what’s going to happen – but we can’t help it. When we get to the valley, it will be different. We shall have a chance of living a decently again....At least, we shall be our own masters. It will no longer be a matter of living on the sufferance of a State that cheats and bullies and dwindles its citizens and, at last, when they become a burden, murders them.’ (54)

ในต้วบทที่คัดมา มีการเสียดสีความฉ้อฉลของรัฐและสะท้อนให้เห็นความรู้สึกไม่ปลอดภัยและความไม่มั่นใจในสถานการณ์ฉุกเฉินนั้น โรคระบาดทางพืชพรรณตระกูลข้าวไม่เพียงแต่สร้างความโกลาหลและความอดอยาก

แม้เกษตรกรจำนวนมากพยายามหาพืชทดแทนจำพวกมันฝรั่งและพืชหัวใต้ดินชนิดอื่น แต่นั่นก็ไม่เพียงพอต่อความต้องการของพลเมืองจำนวนมากที่รัฐต้องดูแล ความน้อยเนื้อต่ำใจในน้ำเสียงถูกส่งผ่านไปยังผู้อ่านที่ไม่สามารถพึ่งพาอาศัยรัฐได้ การบิดเบือนข้อมูลข้อเท็จจริงและการปล่อยปะละเลยไม่ยื่นมือช่วยเหลือเป็นการซ้ำเติมสถานการณ์ภัยพิบัติให้เลวร้ายมากขึ้น ทว่าสิ่งที่ชั่วร้ายที่สุดคือการที่รัฐมองประชาชนของตนเองเป็นภาระและต้องการฆ่าล้างทำลายให้สิ้นเพื่อลดภาระการจัดการดูแลปากท้องและความปลอดภัยสาธารณะ

การใช้สภาวะโรคระบาดนี้สร้างความกลัวต่อระบบนิเวศที่ไม่สามารถควบคุมได้ทำให้ผู้เขียนสามารถวิพากษ์บทบาทของรัฐกับศีลธรรมได้อย่างถึงพริกถึงขิงซึ่งอาจกล่าวได้ว่า หากเกิดสถานการณ์นั้นขึ้นจริง เราประชาชนธรรมดาอาจไม่สามารถต่อรองกับรัฐหรือแม้แต่คงไว้ซึ่งศีลธรรมตามหลักมนุษยธรรมที่เราเคยเชื่อว่าสำคัญในภาวะปกติ การที่เพอร์รี่เชื่อมั่นในความเป็นอังกฤษจะถูกทำลายด้วยความเด็ดเดี่ยวของรัฐในการที่จะทำลายคนส่วนใหญ่เพื่อรักษาคนส่วนน้อยโดยเฉพาะผู้ที่มีต้นทุนในการต่อรองและฐานะทางสังคมที่สูงกว่า

‘It is not on the score of morality that I find them unlikely,’ said Pirrie, ‘but on that of temperament. The English, being sluggish in the imagination, would find no difficulty in acquiescing in measures which – their common sense would tell them – must lead to the death by starvation of millions. But direct action – murder for self preservation – is a different matter. I find it difficult to believe they could ever bring themselves to the sticking-point.’ (76)

การปกป้องตนเองในสถานการณ์ฉุกเฉินอาจฟังดูเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นได้จริงในระดับปัจเจก แต่การวิพากษ์ศีลธรรมและความรับผิดชอบของรัฐต่อประชาชนในภาวะวิกฤติถือเป็นความท้าทายที่ผู้เขียนไม่ได้จบเรื่องด้วยความผาสุกและการคลี่คลายของเรื่องเพียงอย่างเดียว แม้แต่ในตอนท้ายของเรื่องเมื่อคณะของจอห์นเดินทางด้วยเท้าไปจนถึงตอนเหนือของอังกฤษ มีรายงานว่าราชวงศ์อังกฤษและนายกรัฐมนตรีรวมถึงชนชั้นสูงและผู้มีอำนาจอื่นๆ ได้อพยพหนีไปยังสหรัฐอเมริกาที่ซึ่งมีอาหารมากเพียงพอ ในสถานการณ์ดังกล่าวเราเห็นความเหลื่อมล้ำและสัญชาตญาณเอาตัวรอดของผู้ที่มีต้นทุนสูงกว่า ดังนั้นค่านิยมความทรนงในสังคมอังกฤษจึงถูกวิพากษ์ผ่านตัวละครฝ่ายร้ายอย่างเพอร์รี่ผู้เต็มไปด้วยความรุนแรง ความอยาก และความพยายามอยู่รอด สิ่งที่เพอร์รี่กล่าวเป็นเสมือนกระจกสะท้อนสิ่งที่สังคมภายนอกมองสังคมอังกฤษดังที่ว่า

‘I had not meant that the English are inhabited from violence. Under the right circumstances, they will murder with a will, and more cheerfully than most. But they are sluggish in logic as well as imagination. They will preserve illusions to the very end. It is only after that they will fight like particularly savage tigers.’ (76)

ข้อความที่ยกมาดังกล่าวสรุปรวมถึงสิ่งที่ผู้เขียนจงใจวิจารณ์ภาพลวงตาและค่านิยมแบบเดิม สัญชาตญาณดิบของมนุษย์ไม่ว่าจะอยู่เชื้อชาติใดที่พร้อมจะแก่งแย่ง ต่อสู้เอาตัวรอดไม่ต่างจากสัตว์ร้าย นัยยะหนึ่งย้อนกลับไปยังความมั่นใจในความยิ่งใหญ่ทางการทหาร เศรษฐกิจ ประวัติศาสตร์และอารยธรรมอันยาวนาน หรือแม้แต่ความเชื่อหรือมโนคติที่เป็นผลพวงจากลัทธิจักรวรรดินิยมซึ่งเป็นมรดกทางความคิดเชิงสังคมและวิทยาศาสตร์จากดาร์วินไม่มากนักน้อย การวิพากษ์ค่านิยมอังกฤษอย่างตรงไปตรงมาผ่านตัวละครเพอร์รี่ย่อมส่งผลให้จุดจบของเรื่องไม่ได้สิ้นหวังจนเกินไป

การสร้างตัวละครในนวนิยายเรื่องนี้กล่าวได้ว่าการสร้างตัวละครฝ่ายดีและฝ่ายชั่วโดยมีรูปแบบตามแนวคิดจิตวิเคราะห์ของซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) กล่าวคือ จอห์น คัสแทนส์เปรียบเสมือน ego ในขณะที่เพอร์รี่เปรียบเสมือน id จอห์นซึ่งผู้อ่านติดตามมาจากริมต้นเป็นตัวแทนของการดูแลปกป้องทุกคนไปสู่ความปลอดภัยต้องยื้อแย่งกับ เพอร์รี่ ผู้เป็นตัวแทนของจิตใต้สำนึกที่เน้นสัญชาตญาณการเอาตัวรอด พัฒนาการของตัวละครทั้งสองนำไปสู่การมองธรรมชาติแวดล้อมเป็นอื่น (Nature as the other) ดังที่กล่าวไปแล้วเบื้องต้นว่า ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมถูกผลาญใช้ทรัพยากรโดยขาดความคำนึงถึงจริยธรรม ความสมดุล และความยั่งยืน ธรรมชาติถูกกดทับ (repressed) และใช้ประโยชน์ (exploited) ในทางจิตวิเคราะห์แล้ว อาจกล่าวได้ว่า ธรรมชาติถูกทำให้แปลกแยก (estranged) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเบื้องต้นของวรรณกรรม วิทยาศาสตร์แนวหายนัยที่ Suvin อ้างถึงในหน้า 5 กอปรกับข้อโต้แย้งของเอสท็อคที่ย้ำให้เห็นถึง ecophobia ภาวะความกลัวต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า การคุกคามของโรคไวรัสระบาดคือการแก้แค้นทางคืนของธรรมชาติ หรือ a return of the repressed ในทางจิตวิเคราะห์ ถึงที่สุดแล้ว *ความเป็นธรรมชาติ* (สัญชาตญาณดิบเพื่อความอยู่รอดหรือ survival instinct) ในตัวของมนุษย์เองจะถูกปลุกขึ้นมาเพื่อแข่งขันกับภาวะคุกคามนี้ จะเห็นได้จากมุมมองของผู้คนรอบข้างต่อตัวละครทั้งสองเริ่มเปลี่ยนแปลงไปเช่นเดียวกับที่มองธรรมชาติ

เมื่อการเดินทางไปสู่ที่ปลอดภัยในหุบเขาทำให้จอห์นและคณะกลายมาเป็นผู้นำกลุ่มคนที่ขอร่วมเดินทาง ด้วยจากเงื่อนไขการแลกเปลี่ยนอาวุธและอาหารในสถานการณ์ที่ทุกฝ่ายต้องต่อรองผลประโยชน์เพื่อความปลอดภัยของทุกคน จอห์นกลายเป็นผู้นำเจ้าชีวิต (feudal lord) ที่มีแอนน์ผู้เป็นภรรยาคอยตั้งคำถามกับบทบาทผู้นำของเขาที่ต้องเด็ดเดี่ยวหรือแม้กระทั่งโหดเหี้ยม ซึ่งแอนน์คิดว่าเพอร์รี่เป็นตัวการที่ทำให้สามีของเธอเปลี่ยนจากคนดีกลายเป็นคนชั่วร้าย “It’s the way he [Pirrie]’s changing you that’s so dreadful. Making you into a kind of gangster boss – the children are beginning to be scared of you.” (158) ผู้อ่านสังเกตเห็นพัฒนาการของตัวละครทางอารมณ์และความคิด สถานการณ์คับขันจากการจีบปล้นและการเข่นฆ่าทำให้จอห์นต้องทำหน้าที่ผู้นำเพื่อรักษาอำนาจการถือครองอาวุธในการปกป้องทุกคนและตัดสินใจนำพาคณะไปสู่ที่ปลอดภัยและมีอาหารให้รอดตายจากความอดอยากซึ่งคือภาวะจำเป็นในการเอาชีวิตรอดดังที่จอห์นกล่าว “If anything has changed me, it’s been something more impersonal than Pirrie – the kind of life we have to lead. I ‘s going to get us to safety, all of us, and nothing is going to stop me.” (159) คำตอบของจอห์นสื่อถึงการเอาตัวรอดที่ย้อนกลับไปสมัยดั้งเดิมที่ผู้แข็งแกร่งเท่านั้นจึงอยู่รอด หากมองอีกมุมหนึ่งสิ่งที่เขาพยายามปกป้องทุกคนคือความเสียสละในฐานะผู้นำ กล่าวได้ว่าสถานะของจอห์นเป็นเหมือนเหรียญสองด้านที่เขาไม่มีสิทธิ์เลือก ดังนั้นความหวังสุดท้ายเมื่อพวกเขาเดินทางฝ่าอันตรายจนถึง Blind Gill คือการกลับไปสู่ระเบียบสังคมเดิม (แม้จะขนาดเล็ก) ที่หัวหน้ากลุ่มจะต้องนำพาสมาชิกให้อยู่รอดปลอดภัย ไร่และป้อมปราการของเดวิดเป็นเสมือนประกาศความหวังที่จะนำพาผู้เดินทางไปสู่จุดหมายและออกจากผืนร้ายเหล่านั้น

ตอนจบของเรื่องแฝงไว้ด้วยความไม่แน่นอนกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมเพราะสุดท้ายผู้เขียนไม่ได้บอกว่าไวรัสถูกกำจัดอย่างไร การต่อสู้ระหว่างกลุ่มของจอห์นกับเดวิดตอนกลางคืนเพื่อฝ่าเข้าไปในหุบเขาให้ถึงป้อมปราการที่เดวิดสร้างไว้ป้องกันการคุกคามหรือปล้นสดมภ์จากผู้เอาตัวรอดจากความอดอยากทั้งหลาย ทำายที่สุดแล้ว ด้วยความโชคร้ายและอุบัติเหตุ เดวิดถูกยิงด้วยน้ำมือของจอห์นน้องชายแท้ๆของตนเองในระหว่างเหตุการณ์ซุลมุนต่อสู้เพื่อเอาตัวรอดเข้าไปยังไร่ของเดวิด แต่ทว่าแอนน์ตัวละครฝ่ายดีที่ผู้อ่านสังเกตมาตั้งแต่ตอนต้นกลับเป็นคนบอกให้สามีของเธอลืมเรื่องราวทั้งหมดและตกลงกันว่าคนที่ฆ่าเดวิดคือเพอร์รี่

ซึ่งเสียชีวิตจากเหตุการณ์บุกเข้าไร่ เมื่อถึงตอนสุดท้ายผู้อ่านเห็นภาพของสงครามที่ผู้เขียนจินตนาการเมื่อคราวที่มนุษย์ต้องดิ้นรนหาที่ปลอดภัยทั้งทางร่างกายและทางอาหาร ไร่ของเดวิดที่เตรียมไว้ด้วยแปลงมันฝรั่งและป้อมกันข้าศึกเป็นเสมือนสังคมที่รอดชีวิตจากการทำลายล้างของไวรัสระบาดที่เปิดเผยสัญชาตญาณดิบของมนุษย์ หลังจากเดวิดตายและเหตุการณ์สงบ จอห์นและครอบครัวรอดชีวิตและพร้อมจะสร้างสังคมขึ้นมาใหม่บนไร่ในหุบเขาของบรรพบุรุษตนเองแทนพี่ชาย ทว่ากว่าจะถึงตอนจบผู้อ่านได้เห็นการปลดปล่อยศีลธรรมของมนุษย์เมื่อเผชิญกับภัยพิบัติธรรมชาติและการแย่งชิงอาหารเพื่อความอยู่รอดของตนเอง แท้จริงแล้วในครึ่งหลังของนวนิยายเรื่อง *The Death of Grass* ตัวละครฝ่ายร้ายไม่ใช่ทายาทธรรมชาติโรคระบาดหรือไวรัสซู่จีที่ดำเนินเรื่องขับเคลื่อนให้เข้มข้น แต่เป็นสัญชาตญาณดิบในการเอาตัวรอดของมนุษย์จากการคุกคามของมนุษย์ด้วยกันเอง ความโหดเหี้ยม การทรยศ ที่ปรากฏเป็นภาพของหายนะเสมือนหนึ่งความเชื่อวันสิ้นโลกในวัฒนธรรมต่างๆ

บทสรุป

จอห์น คริสโตเฟอร์จินตนาการหายนะธรรมชาติโดยอาศัยไวรัสระบาดเป็นเครื่องมือในการวิพากษ์ความสัมพันธ์อันไม่สมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ แม้ผู้แต่งไม่ได้ระบุสาเหตุของการเกิดการกลายพันธุ์การระบาดและทำลายธัญญาหารจากเอเชียไปสู่ภูมิภาคอื่นๆของโลก ผู้เขียนก็ได้ชี้ให้เห็นจุดยืนเกี่ยวกับจริยธรรมทางสิ่งแวดล้อมที่ผู้อ่านสังเกตได้จากภาพความน่าสะพรึงกลัวต่อระบบนิเวศที่กลายเป็นเสมือนปีศาจร้ายคุกคามทำให้เกิดความอดอยาก ผู้คนล้มตายด้วยความโหดเหี้ยมและไร้ซึ่งมนุษยธรรมต่อมนุษย์ด้วยกันเองดังที่นวนิยายสะท้อนให้เห็นว่า “Nature was wiping a cloth across the slate of human history, leaving it empty for the pathetic scrawls of those few who, here and there over the face of the globe, would survive.” (125) สิ่งที่เราต้องตั้งคำถามต่อถ้อยบทบาทของมนุษย์ในสมัยปัจจุบันต่อการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่เกินขอบเขตและต้องได้รับการทบทวนใหม่ ไวรัส COVID19 เป็นหนึ่งในหลายตัวอย่างที่ตั้งคำถามกับความเหลื่อมล้ำทางสังคมและเศรษฐกิจ ตลอดจนข้อสงสัยต่อวาทกรรมการพัฒนาของระบบทุนนิยมที่หลงลืมความสำคัญของธรรมชาติที่ควรได้รับการจัดสรร ฟื้นฟู พัฒนาและอนุรักษ์เพื่อความยั่งยืน อันตรัยจากภัยพิบัติสร้างความกลัวต่อสภาพแวดล้อม Ecophobia ในนวนิยายวิทยาศาสตร์เรื่อง *The Death of Grass* นี้สามารถสร้างแรงกระเพื่อมต่อความตระหนักในนโยบายและสำนึกต่อสิ่งแวดล้อมที่สังคมต้องปรับเปลี่ยนวิธีคิดต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- Pradittatsanee, D. (2016). *phinit panha singwætlom phan mummong wannakam amerikan ruamsamai* [พินิจปัญหาสิ่งแวดล้อมผ่านมุมมองวรรณกรรมอเมริกันร่วมสมัย]. Bangkok: Chulalongkorn University
- Boonpromkul, P. (2019). Ecocriticism Niwet wichan: wannakam thammachat singwætlom lok [Ecocriticism นิเวศวิจารณ์: วรรณกรรม ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม โลก]. In S. Chotiudompant (Eds.), *nawa withi withi withaya ruamsamai nai kansuksa wannakam* [นวัตวิถีวิทยาร่วมสมัยในการศึกษาวรรณกรรม] (pp.375-438). Bangkok: Siam.
- Bogert, F., (1983). Nature through Science Fiction. In R. E. Myers (eds.). *The Intersection of Science Fiction and Philosophy* (pp.57-69). London: Greenwood Press.
- Buell, L. (1995). *The Environmental Imagination: Thoreau, Nature Writing, and the Formation of American Culture*. Cambridge, MA: Belknap Press of Harvard University Press.
- Castree, N., (2014). The Anthropocene and the Environmental Humanities: Extending the Conversation. *Environmental Humanities*, (5). 233-260.
- Christopher, J., (2009). *The Death of Grass*. London: Penguin.
- Collaway, E. (2016). *Devastating wheat fungus appears in Asia for first time*. Retrieved from <https://www.nature.com/news/devastating-wheat-fungus-appears-in-asia-for-first-time-1.19820>
- Collin, R. (2006). The Apocalyptic Vision, Environmentalism, and a Wider Embrace. *Interdisciplinary Studies in Literature and Environment*, 13(1). 1-11.
- Cordle D., & De Cristofaro, D. (2018). Introduction: The Literature of the Anthropocene. *C21 Literature: Journal of 21st-Century Writings*. 6(1).
- Ecophobia. (2020). Retrieved from <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/ecophobia>
- Estok, S. C., (2009). Theorizing in a Space of Ambivalent Openness: Ecocriticism and Ecophobia. *Interdisciplinary Studies in Literature and Environment*, 16(2). 203-222.
- Griffiths, J., (1980). Disaster, Survival, and Salvation. In J. Griffiths. (Ed.) *Three Tomorrows: American, British, and Soviet Fiction* (pp.57-69). Basingstoke: MacMillan Press.
- James, E. (1994). *Science Fiction in the Twentieth Century*. Oxford: Oxford University Press.
- Kurtagic, A. (n.d.). 'John Christopher's *The Death of Grass*'. Retrieved from <http://www.theoccidentalobserver.net/2010/11/john-christopher%E2%80%99s-the-death-of-grass/>
- Macfarlane, R. (2009). Introduction. In J. Christopher (eds). *The Death of Grass*. London: Penguin. v-x.
- Mousoutzanis, A. (2011). Apocalypse SF. In M. Bould, A. M. Butler, A. Roberts, & S. Vint (eds), *The Routledge Companion to Science Fiction* (pp.358-362). London: Routledge.

- Murphy, P. D. (2011). Environmentalism. In M. Bould, A. M. Butler, A. Roberts, & S. Vint. (eds.), *The Routledge Companion to Science Fiction* (pp.373-381). London: Routledge.
- Priest, C. (2014). British Science Fiction. In P. Parrinder (eds.), *Science Fiction: A Critical Guide* (2nd ed.) (pp. 187-202). New York: Routledge.
- Roberts, A. (2006). *The History of Science Fiction*. Hampshire: Palgrave.
- Soper, K. (1995). *What is Nature?*. Oxford: Blackwell.
- Suvin, D. (1988). *Presuppositions in Science Fiction*. Hong Kong: MacMillan Press.